

د لوی څښتن په نامه

په پښتو کي حالتڅرنه او برياوي

ليکونکي: داکتر ماخان مېرى شينواري

انجنيير شمشاد ز هير خپروونکي:

Ketabton.com

نېټه: ۲۰۲۲ زک
Ketabton.com

بن- جرمني

نيوليك

<p>اینکلیتیکي نومحاینیوی: ۲۸</p> <p>اینکلیتیکي نومحاینیوی: ۲۹</p> <p>کابل ته که و کابل ته</p> <p>په پښتو ژبلاړ کي نوي میدنی:..</p> <p>کازوس رېكتوس او کازوس .. ۴۲</p> <p>زما (د ما، يما) پوښته ۴۹</p> <p>په ژبلاړ کي نوي میدنی ۵۲</p> <p>تکيه اړ نومحاینیوی ۵۹</p> <p>حالتونو نوي څېرن-پوهه ۶۴</p> <p>د پښتو حالتونو د ستونخوبیو بریا ۶۸</p> <p>د داکتر ماخام مېږي شينواري ليکنۍ او ژبارې ۸۰</p> <p>د داکتر ماخان مېږي شينواري ... ۸۶</p>	<p>سریزه ۳</p> <p>-- حالتونه او ،،زما،، که... ۴</p> <p>-- پښتو کي نومحاینیوی او ۱۳</p> <p>-- د کاسوس رېكتوس او ۱۵</p> <p>-- د مور ستونځي له ژبې... ۱۵</p> <p>-- پښتو او ژبلاړیزې ناوېبې.. ۱۷</p> <p>-- د پښتو ژبې وده ۱۷</p> <p>-- په پښتو کي د حالتونو يا پېر.. ۲۰</p> <p>ولې باید دما خبره سمه وي؟ ۲۲</p> <p>تکيه اړ نومحاینی ۳۰ = Klitikum</p> <p>اینکلیتیکي نومحاینیوی: ۲۸</p> <p>اینکلیتیکي نومحاینیوی: ۲۹</p> <p>په پراته حالت کښې ۳۱</p> <p>په پراته حالت کښې ۳۱</p> <p>-- در(در، ور) بیا خوب ۳۲</p> <p>-- د پښتو ستونځي او ستونخوبې ۳۳</p> <p>د پښتو څنګه والي، پېر ... ۳۹</p> <p>سنترپوزېشن..... ۴۱</p>
---	--

سریزه

دا د حالتونو څېرنه لکه چي ما کري او په داسي غزېدلي
توګه ورته اړيین شوي یم، په پښتو کي لوړنۍ ده، نو له
دي امله ستاسو پوره پام ورته را اړوم.

تکرار لري، خو مرسته کوي.

لاس ته راونه یې په پاي کي ده.

د ما ليکني له یوې څخه وبلې ته وده کري او په هره
ليکنه کي یو څه پري ور زيات شوي دي.

دا چي ما یو ليک د پوهنتون د پښتو څانګي ته یو ليک
لی.لى، باور وکړي د نادرښت یا ځانستایني له امله نه
دي، خو پهخبرو کي ورسه راتګ ستونځمن وو او دا مې
و ځان ته یوه لار پرانستله، هيله ده سر به ونيسي.

بر

.

.

.

د حالتونو څېرپای

حالتونه او ،،زما،، که ،،دما،، او نور Causus

يادونه :

۱ - دا ليکنه به کيدى شي بیا ځل څه ولري، خو بیا همغه هوبنياره خبره ده، چي دوه واره کنلي ګلک وي.

۲ - د تازه څېرنې له مخي به دا حالتونه داسي وبول:

۲ - ګرونى حالت نوميز يا نوميناتيو.

۲۲ - پربکرونې حالت. اکوزاتيو، خو د ځنو کمونو او زياتونو سره، چي نه يې ډپروم.

۲۳ - د خاوندوالي حالت. جينيتيو

۲۴ - د پسپخاينيوو حالت. داتيو.

دا دي په اړونده ليکنه کي وکتل شي.

له هغه وخته مي چي د نومحانيو او حالت په هکله ليکني کري، نود همغه وخت را په دېخوا مي زړه وو، چي دا ليکنه سرته ورسوم، خو په خيل اند او فکر مي ورسره ستونځي هم پوره ډېري وي. په دي ليکني دادی پېل کوم، په دي هيله، چي ژبيوهان او نور د ژبني مينه وال به په کي شونې ونډه واخلي، زه یو اخي دا موضوع تاسو ته د خپل اند سره سمه، د ما پر پرلپسي څېرنو بنست باندي او په پوره هڅو پوهنیزه توګه وراندي کوم. دا چي څنګه مخ ته لار شو او لاسته راوړنه به يې څنګه او څه وي، دا تاسو ژبپوهانو ته درپاتي دی.

زما ليکني تولي د الماني په مرسته دي، نو دا چي په الماني کي حالت څنګه دي، هلتنه روښانه لار شته او تولي لاري هم د نومحایانيو او نورو له لاري روښانه شوي دي، خو په پښتو کي داسي نه ده او زه ورسره ستونځي لرم، چي دا نو باید څنګه وشي. دا چي پښتو هم دنوروژبو په څېر پیداپښت او /پیداپښت سره سمه دا هم یوه پوره ژبه ده، داسي لاري یا خپلی لاري لاري، چي زه يې د ما د څېرنو پر بنست باندي وناسو ته ستاسو و مخ ته ږدم، دا چي څنګه وشي او څنګه د ژبلاړي له لاري دي، ستاسو دنده دي وي. که په دي هکله ليکني ولرو، زه لکه تل په خواشيني وايم، چي تري خبر نه یم او که ليکني وي هم باور وکړي، چي دا به خپل څېرنيز غوره-والی ولري او تاسو به ګډ کار ته راوه څوی.

د حالتونه څېرنپای

5

ګرانو لوستونکو!

د دی لیکنی څخه می موخه دا ده، چې دا حالتونه مور په پښتو کې وڅېرو، چې څو او کوم دي او په دی برسپړه د همدي حالتونو په بنسته يا مرسته وڅېرو، چې دا د ملکيت له پاره دا دما، دتا سم دي او که نه زما او ستا مور دا درې ډوله په ژبه کې لرو، چې ځنې ځایونه دما، دتا او همداسي ياما او ځنې بیا زما او ستا او بله دله يې ياما، یټا وايې دا یوه پوهنیزه څېرنه ده او دا اجازه به ځان ته ورکړم، چې له تاسو درنو ژبپوهان او مینه والو لوستونکو څخه د ګډ کار هیله وکرم.

دا حالتونه د پوبنټنو په بنسته رامنځ ته کېري

پېل یادونه: په پېل یادونه کي دا پهپام کي ونيسو، چې ما دا حالتونه د الماني حالتونه څېرلي، چې پښتو حالتونه يې ورسره سر نهخوري، خو کته مې تري احستي او پل پهپل به به دی لیکنی کې د دی ستونځو لپاره اوبي ګورو (ستونځوی لکه ګروبي)

نوميناتيو Nominativ (له لاتين څخه، نومونى يا نومونيز) په ګرامر کي د یوه حالت نومونه ده، چې له هرڅه څخه دمځه (دمخه مې ناسمه، د هرڅه له مخه، لیکلۍ وو) په جمله کي د شي د نخبونې په چوپړکي دی، د دی له پاره دا هم تېبیکي يا نومونیز دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کېري (دا په دی پوهنده، چې بې د بل له واکه).

لند: دا حالت دی، چې د ،څوک-، چا - او څه حالت، بل کېري، د یوه حالت سیستم په توګه رامنځ ته کېري، چې دا نوميناتيو - اکوزاتیوسیستم بل کېري.

بیا: د نوميناتيو یا د ،څوک،،چا -، او ،څه شي،، حالت.

مور د ګړنو یا کړ له مخي د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړۍ:

یوه یادونه پسي شتہ

سپین یا هغه کار ته ځي

سپین یا هغه کار ته لار

سپین یا هغه به کار ته لار شي

د حالتونو څېړنپای

سېښ یا هغه کار ته تللى وو

څوک کار ته.....

سېښ یا هغه

زه کار ته ځم

زه کار ته لارم

زه به کار ته لار شم.

زه کار ته تللى وم.

دویم ډول بې:

زه منه خورم

زه به منه و خورم

ما منه و خوره

ما منه خورلي وه.

لنده یادونه: وروسته به و ګورو، د، زه کار ته لارم، په ځای به سم، زه و کار ته (و) لارم، سم ولیکو. د ژبلاړ او په ژبلاړ کي د ماد نوو میندنو په بنست (دا دي هملته (همه ګلنې) وکتل شي).

دا همداسي د دویم کس له پاره ته او تاسي راخي او دريم کس له پاره هم هغه او هغه راخي (په دي دريم کس کي ليکنه یو ډول ده، خو د ويلو څخه برښي، چي لوړۍ ه څرګنده یا روښانه ه ده او په دویم کي بیا دا پڅه ه ده او که بل ډول یې بولی. هغه زور او زورکي مې بنه نه راخي، چي په پښتو کي نه شته)

يعني په دريوارو کسانو کي یې توپير یو ډول دی، چي د کړني پرته یې په خو کړنو کي نومحایانيوی هم بدليري، نو له دي امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دي.

مور کار ته ځي.

د حالتونو څېرنپای

7

څوک کار ته ئی؟ ټواب: مور

د وروستتيو څېرنو پر بنسټ باندي به وګورو، چي داپورته داسي ليکل کيري:

مو وکار ته ئی

څوک وکار ته ئی؟ ټواب: مور

کاليمينځی خرابيري.

څه شی خرابيري؟ ټواب: کاليمينځی

يادونه: ماته هم دا نومونه توکلي د ليکوني (قلم) خولي ته راهي. نه پوهيرم، چي دا الله، چي کالي پرمينځي، کاليمينځونه يا کاليمينځونکي وبولو. او که نه، نو کالي مينځلو الله. څنګه مو چي خوبنه وي.

جينيتيو Der Genitiv

جينيتيو د الماني ګرامر دويم حالت دی.

دا به مور په پښتو کي هم اسي روښانه کړو، چي د خبرو باید وي:

لومړۍ: دا حالت د ملکيت حالت ياد، ، دچا، حالت په نامه هم ياديږي.

يادونه: په نوميز حالت، چا، وو او دلته، د چا، حالت دی.

بېلګي: ، د ګاوندي کور، .

دا د چا کور دی. دا د ګاوندي

، د یوه لري زنگ غړ، .

يادونه:

او س ګورم، چي دا لاندي سم نه دی او دلته باید د اړونده حالت هغه اړونده موژبم، د، راشي.

د حالتونو څېرنپای

د جینیتیو، په خه (شي)، حالت

هغه په غلا تورن دي.

هغه په خه (شي) تورن دي؟ خواب: په غلا

يادونه: په وروسته ليکنو او دما په ميندنو کي بهو گورو، چي دا حالت په پښتو يې هغه زيات د پرېکړونې لپارخ رائي.

داتيو (دا اوس مور په پښتو کي د پسېځاینيوو حالت بولو) (بنه يې : دی))

يادونه: دا ليکنه د مور ورسره بلدي لار سم دي، خود مور د نوي ژبلاړ سره و سمون ته اړتیا لري.

داتيو د الماني ژبي دريم حالت دي يا په جمله کي دريم حالت په ګوته کوي. داتيو د، چاته حالت، هم بلل کيري.

د داتيوله پاره په الماني پوبنټنه پوبنټنه کيري، چي چا ته (سمه پوبنټنه يې : و چا ته)؟

بيلګي: زه دي ميرمن ته د یادښت کتابچه ورکوم. چا ته د یادښت کتابچه ورکوم؟ خواب: ميرمن ته.

هوګي سوغات سپين ته ورکر.

هوګي سوغات چا ته ورکر؟ خواب: سپين ته

زه زما (دما) ملګري ته یوکتاب سوغات ورکوم.

چا ته سوغات ورکوم؟ خواب: زما(دما) (و) ملګري ته.

د دي حالت سره په نردي څېرنهکي دا حالت ما د پسېځاینيوو حالت باللي. د ما ميندنۍ او نوي ليکنۍ دا روښانه کوي.

Akkusativ

يادونه: د دي حالت اړونده حالت ليکنۍ په نورو حالتونو برېښي.

اکوزاتیو یوګرامري حالت دی. په ورځني الماني گرامر کي دا د څلورم حالت سره ترتیبیري. د دي دروبانټیا له پاره په الماني کي پونښته کېږي، چي، 'څه (شی)،'، يا څوک او که، 'د چا؟؟؟،'، نو دا له دي امله د څوک حالت هم بلل کېږي.

اکوزاتیو: د، چا - يا څه شي حالت

بناغلی سپین خپل ورور ګوري

بناغلی سپین د چا لیدنه کوي؟ څواب: د خپل ورور

يادونه: دا حالت په پښتو کي کله د پړپکروني حالت دی او کله د خاوندوالي حالت دی، هلتنه به ورباندي و پوهېږو،

دا پورته غونډاله زموږ پښتو کي داسي ورځني نه ده، نو دا څنګه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه خپل ملګري ته یوکتاب دالی يا سوغات ورکوم.

زه خپل ملګري ته څه شي سوغاتوں یا دالی ورکوم؟ څواب: یوکتاب

بیا پورته سره، و، نه دی لیکل شوی، نو:

زه و خپل

دلته له هرڅه څخه د مخه یوه يادونه ده، چي باید پام موورته وي:

له دي څخه د مخه: تر دي وخت پوري مي لا دا حالتونه داسي سم نه وو څېرلي، نو دلته هم هغه غوبښتونی څېرنه نه شته.

دا ګرانو لوستونکو لپاره هم کټوره څکه ده، چي له یوې خوا به د ما پر ستونځو باندي و پوهېږي او دا چي پڅله به هم د لومړي څل لپاره مخامځ وي، بشه به یې پام ورته راوګرځي.

لند: په پښتو کي یواخي پوستپوزېشن شته او بس.

ما دلته سرېل لیکلی يا دلته د پښتو اوستربلونه زیات دي او همداسي کېدی شي سيرکومپوزېشنونه هم وي، چي هغه به ګران لوستونکي په اړونده ځای کي ولوستلی شي. د نه کارڅخه نيمګرۍ کار هم هرومرو بنه دي، په ډېره بخښه، که دا کار موستري کړي.

د حالتونو څېرنيپاى

يادونه: د دي سر بلونو او اوستربلونو.... باندي خو نه پوهيرم، خو ما هغه د الماني اندول يا د يوه امانی وي اندول د دي له پاره اريکويونه ليکلي، ناسم نه دي، خو ستاسو خوبنه

دلته به بيا د لبر بيا لوستني سره مخامخ شو، ما که په ليکلو ستري کوي هم، هيله ده، چي تاسو په لوستلو ستري نه کړي.

دي ته هم يوه پېل يادونه:

دلته هم هغه ستونځي، چي لرودي مو د نوو څېرنو سره سمي شوي، خو سره سينه به ورته لرو. دا هم د مور په هغه ورسره بلده بنه يا پوهېنډه ناسم نه دي، خو په نوي پيدا بهه دي.

يادونه: ما په ليکنه کي پورته څنtrapozبشنونه ليکلي. په راتلونکو ليکنو کي به ګورو، چي پښتو یواحی پوستپوزبشنونه لري او بس.

— که له الماني څخه يې راواخلو، نو (باید فکر ورته وکرو، چي په پښتو کي به څنګه وي؟) حالت يا کاسوس په الماني کي څلور حالتونه په نخبنه کوي. حالت مور ته بنائي، چي نومن د نورو توکو سره په جمله کي د نومن، د ، ملکيت، داتيو او ؟؟؟؟ خنک نوري څه اريکي لري. نومن يا نومونه، د هغه ملګري(چي بنځينه نالارينه تري څرګنديري) (الماني بي ارتیکل)) همداسي وکيل يا نماينده (نومځاینیوی) په حالت کي جوږيږي.

دي ته سري کردان يا بدلون وايي نومونه، ارتیکل يا نر بنځينه والي او نومځاینیوی د خپلی دندي له مخي ګردانيري يا بنه بدليري

Wofür braucht man den Kasus? حالت د څه له پاره په کار راخي؟

د دي له پاره چي د حالت موخته باندي وپوهېرو، غوره ده چي یوڅل یوه جمله په پام کي راولو، چي توکي يې ګردان يا بنه بدل شوي نه وي. دلتله پام ته راخي، چي دا چي دايوګونې حالتونه نه یواحی یوه دنده لري، بلکه د دي له پاره مسئوليت يا دنده لري، چي مور وپوهېرو. یوه غونداله چي دا په پام کي ونه نيسې د پوهېلوا نه ده.

دلته یوه بېلکه راورو:

له نه بنه بدلون سره بنځه ورورملا لور خولي ورکوي.

له بنه بدلون سره : د ورور بنخه د بنوونکي (و) لور ته خولي ورکوي.

لاندي يي الماني :

Nicht dekliniert: Die Frau der Bruder geben der Tochter der Lehrer der Hut.

Dekliniert: Die Frau des Bruders gibt der Tochter des Lehrers den Hut.

په لومرى غونداله کي د غوندالي خانگري توکي بنه بدل شوي نه دي او په لاس ته راوينه کي په ارونده حالتونو هم نه دي برابر شوي او په پام راخي، چي غونداله پوهور نه ده بد دی په الماني کي) په پښتو کي باید خانله خيرني پري و شي (د خلورو حالتونو غوره دي، چي دا الماني او زمور په حالت که دا پښتو يي و پوهېږو .

ګردان يا بنه بدلېنده شوني کوي، چي د نومه وني يا نوميناتيو اړيکي نورو توکو ته روښانه شي سمه ګردانونه يا بنه بدلونه يي په الماني کي سمه ده او پښتو کي به ورته پام وکړو.

دا چي په دي غونداله کي کوم حالتونه او خنګه راغلي، د الماني څخه يي پېل کوو او بيا پښتو ته راخو.

Nominativ + genitiv Prädikat Dativ+genetiv Akusativ

Die Frau der Bruder gibt der Tochter des Lehrers den Huz

ملکيت)? + (نوموي ملکيت + داتيو)? (نومن کړنه يا پرېډيکات

د ورور بنخه د بنوونکي لور ته خولي ورکوي.

لړ تر لړه دلته ګورو، چي د پښتو غونداله له ملکيت څخه پېل کيري او پسي ته به ګډ فکر وکړو...

په الماني کي خلور حالتونه دي او په پښتو کي به ورته وګورو، چي ستاسو کار په کي اړیین دي.

د حالتونو څېړنپای

د الماني غونډاله په نومونه پیلیري، خو لاندي پښتو بي په خاوندوالي پیلیري، پسي نومیناتيو راخي بيا خاوندالي پسي داتيو پسي خولي باندي پربگره نه کوم، چي د ګرامر له مخي څه شی دی او پسي ورکوي پرپديکات يا کړنه ده.

د پښتو حالتونه بي داسي

د ورور بنځي د بنوونکي لور ته خولي ورکوي.

يادونه: دا پورته غونډله د نوو څېړنو په بنسټ ناسمه یا ناپوره ده، چي اوس یې باید. د ماد څېړنو پهبنست. داسي وليکو:

د ورور بنځه د بنوونکي و لور ته خولي ورکوي. **دا ، ولور، د اړونده حالت د نومځاینيوی په ځای راخي او د پسپخاينيوي حالت دي.**

د دي پښته به داسي وکړو:

د چا څوک د چا چاته څه شی ورکوي؟

يادونه: د اوسنی څېړني سره به داپورته داسي وليکو:

د چا څوک د چا چاته څه شی ورکوي؟

واکوالی نومونه واکوال داتيو نومونه کړنه.

دلته په پښتو کي د اکوزاتيو حالت ګومان مي دی نه شته. پښته دا ده، چي ایا مور د اکوزاتيو حالت لرو او که څنګه؟ دا د خبرو یوه موضوع باید وي. په الماني کي هم کله کله داتيو د اکوزاتيو سره راخي په پورته غونډاله کي خولي په الماني کي اکوزاتيو دی، خو پښتو کي داسي برښني، چي نومیناتيو دی، و بیا هم پوره څېړني ته یې اړتیا شته.

نوموي کبدی شي د چا/ د څه شی له؟ له لاري وپښتل شي.

دا حالتونه چي پېژندل – او څېړلکيري د همدي پورته پښتتوبونو له لاري کيري.

يادونه: دا حالت او غونډلي بي پهپښتو ژبه کي د پربکروني د حالت دی، چي روښانه کيري.

په پښتو کي نومحاینيوي او حالتونه:

ما تراوسه (ما، پوري، د مخه ورسنه وو لیکلی، چي بي له، پوري، خخه ناسم دي) له تاسو سره د الماني نومحاینييو او همدا بول د حالتونو په هکله خپلي لیکنی گوي کري. راھي، چي وګورو، چي دا به په پښتو کي خنګه وي. دا به هم له الماني خخه په گته اخستنه باندي ودانۍ وي.

يادونه: دا لاندي او دا پسي لیکنی داسي خه بیاراغلي، خو غوره دلته دا ده، چي دا د کلیتیکي حالت یوه برخه ده، چي وروستهپور هڅېرل شوي. داچي دا سوچ بوج نوي دي، نو گورى، چي ما هم ورسنه څومره ستونځي لرودي دي. هيله ده، چي ځانان ژپوهان به يې سره سمي کري.

ابنکلیتیکي نومحاینيوي:

يادونه:

۱- دلته تکرار شته، خو لوستلي ګټور بولن.

۲- دا لیکنه هم وروسته بیا پوره او سمه شوي. دا به د ما په پاي لیکنو، انډم چي سمي شوي به وي. او و به گورو، چي دا لیکتیکي يا تکيه-اړ نومحاینيوي دي، چي د پسپهایني حالت کي کارول کيردي.

مور د نورو ژبو خخه ګته اخلو، په زياتو ځایونو کي د نورو ژبو خخه ګته اخستل کېدي شي، خو سره ورته ژبنيزې لاري سره نه لري.

په فارسي کي: مېرم.. او نور، مادرم، ...، او نور

په فارسي کي بیا خاوندوالي هغه نومونو لپاره، چي پاي بي بېغره توري وي، م،-ت،-ش پسي تړلي او که پاي يې غږلرونکي توري وي، نو بیا پسي ـيم، ـيت او ـيش پسي تړلي دي.

په پښو کي: Ҳم، Ҳو، Ҳي، Ҳي ... او ور خو مور مي (دي، يې) په پښتو د کرنوي پسي، م،ي، يې تړلي او د خاوندوالي نومحاینييو پسي بیا مي، دې، يې مو د مخه وڅېرل، چي د فارسي بیا د خاوندوالي نومحای نيوی، ګډ، په دې پوهېنده چي مي، دې د پسپهاینيوي خخه بیلدي. دا هم وروسته څېرل شوي او سم دي.

د حالتونو څېرپای

د دی یو لامل دا کېدی شي، چي په پښتو کي د ګړنوي اخرا کي دا ورسره زیاتېنه دکړنوي پسی تېلی یا سره ویلي شوې شته، خو د خاوندوالي نومځای نیوی خپلواک شته دی او په درې کي دا نه شته یا داسي نه دي.

دا نور نومځاینيوی به د څنګه والي نومځاینيوی وبولو او گورو، چي د اينکلیتیکي نومځاینيوو سره توپیر لري.

Enklitische Pronomina اينکلیتیکي نومځاینيوی.

يادونه: دا تکرار دی، خو شاید لېر څه نوي ولري، بیا هم که زه سهوه و م بخښنه به وي.

اينکلیتیکي نومځاینيوی یوه کیدنه لري، چي له یوه کړنوي سره ورزيات یا ورسره ونبلي یا ورسره ویلي شي. کړنوي + ځانیز پسی تېری دېر زيات د خبرو ژبه همداسي په شاعري کي منځ ته رائي. په دېرولیکنیزه ژبه کي تېری دده کېږي یا دا د کړنوي سره یوځای په یو بل کي سره وېلي یا ولې شوې، چي یو نوي ويي منځ ته راوري چي د دی تېرنې سره پرېپو هېدنه هم پوره کوي.

د بېلګي په توګه: اينکلیتیکي نومځاینيوی د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزيات شي.

ګډوله کونه

- کړنويي + ځانیز پسېټری په وینژبه او لیکنژبه کي مخ ته رائي او همداسي بله برخه بې

- ځانیز مختړي نومځاینيوی یا اينکلیتیکي نومځاینيوی + کړنوي، چي دا دواړه به لې ترڅېرني لاندي (دلته مې، تر، ليکلۍ، خو ناسم دي. سم يې، د، ونيسو.

دا نومځاینيوی، نو څنګه روښانه کړو، چي کوم دي؟

که غواري عکسونه درته بنایم. که غواري وتا ته عکسونه بنایم.

د او پورته د مخه راولي سره بیا راغلې، خو پام ورته وکړي. د ما يې لرېکولو ته زړه نه کېبورې.

د کاسوس ربکتوس او کاسوس اوبليکوس کارونه

يادونه: دا لاندي خېرنېرخه نېمگري ده، خو وروسته په نور ليكنو کي پوره شوي.

کاسوس ربکتوس د نوميز او اکوزاتيو حالت لپاره د اوسمهال لپاره کارول کيري. يوه ځانګرنه شته او هغه داسي ځانیز نومخاینیو کي اوبليکوس د الماني و اکوزاتيو ته کارول کيري. کاسوس اوبليکوس تل کارول کيري، که يو ادپوزېشن په نوم تکيه کوي. ځانګرنې په پوستپوزېشنونو کي شته، چې، کي، باندي، ته، د پاسه، زيات په ربکتوس کي وکارول شي. کاسوس اوبليکوس د تېروخت بنه کي نوميز حالت کي هم کارول کيري.

يادونه: دلته دي اندونه سره گډ شي. دا خېرنه بل خاى کي پوره خېرل شوي.

دا نسبتي وي و پسي ځاینيوی یا پوستپوزېشن، ته، ته يو اوبليک دی. د الماني داتيو څنګه والي ته اندول دی او له دي سره د پوست پوزېشن په خير د موخه لور (چېرتنه) دنده لري.

بیلهکه: و کور ته څم.

پرمېز(حالت) باندي (اريکوي) د انکورو (خاوندوالي حالت) له جندي (حالت) څخه (اريکوي) انکورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اريکوي) وتا(حالت) ته (اريکوي) دروره.

گورو، چې دا مې تر او سه پوري سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې رائي، دا د حالتونو مورفېمونه دي، لکه، د، د، د خاوندوالي مورفېم.

دلته ټول اريکويونه پسي ځاینيوی یا پوستپوزېشنونه دي.

د مور ستونځي له ژبه سره چېرتنه دي؟

مور په ربښيا په خپله ژبه کي دېري ژبلاريزې ستونځي لرو. ما چې خپل څه باندي دوه کاله ليکلې وو، او س و ما ته په ځانګري توګه په حالتونو کي دېري ستونځي ليدل کيري، چې په او سنبو ليكنو کي مې سمې کري.

ما ليکلې وو: زه باځ ته ننوتم. باځ نوم دي. دا حالت، باځ ته، نه کړونې دي. ته، پسي ځاینيوی دي، نو باید چې له نوم څخه د مخه د دي پېښځاینيوی اړونده مورفېم ورزیات شوی وي، چې غوندله سمه شي او هغه د یوه، و، و، له نوم سره د مخه باید

د حالتونو څېرپای

ورزیات شي. اوسم به يی سم ولیکو: و باع ته ننوتم. نوره به هم بنه وي، که دا زه
ورزیات شي، چي، زه و باع ته ننوتم، دوه نوري غوندلی.

پخوا می ليکلي: باع ته ننوتم، باع کي ...، د باع نه ووتم. دا کلیوالی دي، خو معیاري يا
بنهبي ژبلاریزی ناسمي دي. دا به سمی داسي ولیکو: و باع ته..، په باع کي...، له باع
څخه...

په دي هکله می ليکني شته.

د ما یوه هيله: که هر چا یو څه سم ولیکل، خو دا د بل چا لپاره پرواونه لري او ودي
مني او ناسمون بي تل باید سم شي.

لاندي به کلیوالی ليکني او معیاري ليکني سره يا بنه د حالتونو غوندلی سره په ګډه
وکوره:

زه باع ته ننوتم

زه په باع کي يم.

زه له باع څخه لاړم (ولاړم)

دما سره

په ميز شته

ما پوري راشه يا

تر ما پوري راشه

انگلیسي نومویونه، چي د یوه حالت اړوند دي

بیا او بیا ليکم، تر منځ...، ترمځه، ... او او دا قول ناسم دي. تر یواحی او یواحی د
پسپخاینیوی مورفېشم دی، چي دا پسپخاینیوی بي، پوري دی او پس.

دا مو هم باید په پام کي وي، چي پښتو یواحی او یواحی پسپخاینیوی لري او دا دي:

پوري، ته، سره، څخه، کره، باندي، کي، او نور بي تاسو ولیکي.

پښتو او ژبلازی ناوبۍ ستونځي بي

پښتو پنځه زره کله ټوانه ژبه ده.
ولی ټوانه؟

په افغانستان کي تر ۱۹۳۰ ز ک پوري د افغانستان رسمي ژبه یواхи فارسي
وه. په هغه وخت کي د

پښتو یوه ټولنيزخوزښت بنست په جورېدو(۱۹۳۱ زک) ، په (۱۹۳۲) د
کابل پوهنتون او په (۱۹۳۷ ز ک) کي د پښتو ټولنه جور شول، په ۱۹۳۶ ز
ک کي د سردار هاشم خان د حکومت په دوره کي پښتو دولتي رسمي ژبي ته
پورته شوه، سره له دي، چي په هغه وخت کي پخپله پښتو هم دومره پام
ورته نه دي کري. په ۱۹۶۴ ز ک د لوبيي جرګي لخوا پښتو سراسري ژبه
ومنل شوه او ملي ژبه هم شوه.

له دي څخه داسي برپني، چي پښتو ژبي د کار وخت- په داسي لبره سويه- له
۱۹۳۶ ز ک څخه باید پېل شوي وي او قانوني ، د قانون له مخه يي دا په
۱۹۶۴ ز ک بیا ومنل شو، چي په دي وخت کي ورته پښتنه مشران هم داسي
لبر را بیدار وو.

سرلښکر يي:

دا خپله دنده بولم ووایم، چي سر لښکر يي همهغه له اول څخه خدائ(ج)
بخنلى اروابناد وزیر محد ګل خان بابا وو، چي د هغه وخت د واکولو سره
يي د یوه ورور په څېر اړيکي لرودي، په ژبه او هيواد مين انسان وو او د
دي توان يي لاره، چي د اروابناد رېښتین صيب له خبرو يي دا پنځه د پښتو
ستوري هر یو اروابناد خبيبي، اوربناد بینوا، اروابناد رېښتین، **اروابناد خادم**
او اروابناد..... روزلي او د وينا له مخي يي سياسي سترا ملاتر وو، خو سره
له دي هم دي ژبي لاتراوسه هغه خپل قانوني ځای په دولت کي نه دي نیولي.

د پښتو ژبي ود

له پورته خرګندوني څخه نو همدا لامد دی، چي پښتو ژبه مو په هره پوهنېزه رېښه کي هم پوره ستونځي لري د ژبي تر ژبلاړ یا ګرامر پوري. د پوهنېزو پوهنتون او د بنوونځي د کتابونو پښتو خونديونه نه لرو، هغه مسلکي وييونه یې تول عربي دی، چي پښتنه یې د پوهنېزه سره د پوهېډلو ستونځي هم لري، خو دوى هم په هغه وخت او لاتراوسه څه نه کوي یا څه نه شي کولي، پرته له ما څخه، چي د شمېرپوهنې څلوبېنت کتابونه مې په پښتو ژبارلي او ليکلي د داسي څه فزيک سره، د پښتو د دوه ګرامرونو سره او همداسي څه نورو کتابونو سره، دا چي دا کار څنګه شونۍ وو، دا به په بل ځاي کي ولیکم (باور وکړي او لوره کوم، چي دا مې د ڈان ستایلو له امله نه ليکم، خو د نورو یې و دې کار ته راهخونه مې موخه ده).

دا هم باید په کلکه ووايم، چي په داسي حالاتو او دې لږ وخت کي، که څه هم دولتي پوره پاملننه دومره نه ده ورتنه شوي، دې ژبي او د هغه وخت دموره ستورو د نورو هغه وخت ټوانانو په مرسته دې ژبي ته پوره کار کړي. دلته مې - له دې ليکني سره- هغه بنسټيزه موخه په پښتو ژبه او ورسره لرلو ستونځوبيو کي ده.

د پښتو په ژبلاړ کي هغه بنسټيزه ستونځي:

زه به د موره ستونځي په حالت (پېر، کاسوس یا د المني فال) کي وڅېرم او په نورو برخو کي هم د دې ستونځو لاملونه ورتنه دي.

دا چي ژبه مو یوه زړه ټوانه ژبه ده، نو ګرامر یې هم باید د ژبي ټوانۍ ته ورتنه یا ورسره ټوان وي، دا په دې پوهنېزه چي ژبلاړ مو له پخوا څخه راته نه دې پاتي - که وي، نو پوره ناپوره به وي- او همدا اوس مو باید چمتو کړي وي. دا چي خپل ګرامر مو لا تراوسه نه لروده او لړ تر لړه په معیاري توګه، نو باید دا ستونځي مو د نورو ژبو په مرسته اوبي کړي وي، چي هغه زیاته ونده په کي فارسي يا عربي ژبي باید لرودي وي، ټکه چي موره د هغه وخت ژبپوهان ټولو د هر مسلک هر څه مو باید له فارسي رانیولی وي او هغه مو څه نومونه همداسي مسلکي ، چي لرو یا لرودل هغه لا د مخه له فارسي- چي د موره یواځني رسمي ژبه وه - رانیولي وي، نو د موره د هغه وخت پوهانو ته اړین نه برېښبده یا نه پري پوهېډل، چي د فارسي د بنه بلديا

له امله پښتو اندول ورته ولتوي او ومومي. پښتو چي د زده کړي ژبه نه وه، خو نه دا چي نابلدې بلکه پردي برپښدې. مورن د نورو ژبو په مرسته د پښتو ګرامر هم د پښتو د جورې ست سره سه د پښتو ژبلار ترتیبیو، خو د پښتو د نوي منځ یا میدان ته راوړلوا له امله مو د پښتو ژبي سره هم باید ستونځي شته وي، چي هغه بیا د ګرامر په لیکلو کي راځرګندیري. په دا وروسته وختونو کي هم، که پرته له عربی مو له نورو ژبو څخه د مرستي اخستلو له امله او د ګرامر د توپيروالی له امله، ګرامري ستونځي منځ ته رائي، چي زه به يې په دې لیکنه کي هغه څرنګوالی ته گوته ونيسم او همداسي له بلې لوري مورن د پښتو ژبلار يا ګرامر د نورو پښتو ژبپوهانو له ژبلار څخه رانيسو او هغو دا کار ټکه سه نه شي کولي، چي دوي پښتو زده کړي، بي له دي، چي سم يې و ژبلار ته ورننوخي. د دي څرنګوالی ته به هم گوته ونيسم.

په پښتو کي د حالتونو يا پېر سره لرلي ستونځي

پيل يادونه (چان ستايپنه نه ده، خو اړيین راته برېښي، چي هرڅنګه وي لبر تر لبره ستاسو پام دي دما ليکنو ته رواړم): ماله بنوونځي څخه را په دیخوا له پښتو ژبې سره زوره مينه لروده او ان چې په څلورم ټولګي کي - دامې په ياد دي، چي - د ډیگانو سره بلدوم او نږدي دا اختر شپارس كاله مي په ژوره توګه د ژبې سره کړونۍ کار پېل کړي او دا هره ورڅ دېر ساعتونه، چي لاس ته راړونه يې د دوه ژبلاړ کتابونو ليکل وو، په ژبه کي سمونونه (هغه ويبيونو ته کتته شوي، چي موب يې ناسم کاروو، دا له سلنۍ څخه نيوولي، چي په پښتو ژبه کي ځای نه لري، تر اوبلن پوري، چي د ، بهيدونکي، په ځای يې دېر ناسم کاروي او دا چي د سويي او معیار لپاره کچه کارولکېري، دا مي باید باور وي، چي د مور ليکنوکي څوک يا ژبپوهان نه پري پوهيري او دا سې نور هم). د دوه ژبلاړ کتابونو سره مي ژب اړوند اته کتابونه ليکلې په کي يې ګران لوستونکي لوستلې شي او دا مي هيله هم ده، چي که دما ليکني سمي نه وي، نو

اوسمه ما ژبلاړizi لرلي ستونځي:

پېلګه به همدا له حالتونو څخه راړو:

مور ليکو: د هغه نه، د هغه څخه، له هغه څخه او

د هغه سره، له هغه سره.

ما په ، له ... څخه او د... سره، باندي يوه ستره ليکنه وکړه، چي دا مي په همدي دوه ډوله ناسم ولیکل، چي ګوندي دا یو دي ، له، سره وي او دا بل دي له ، د ، سره وي.

دا تر هغې پوري راته سمه برېښېده، چي پوه شوم دا ، د ، د یو مورفيم په توګه د یوه نوموي (نوم، نومحائينوي) سره رائي، چي د هغه واکوالۍ بنائي، له دي پوهېدنه داسي ده، چي ، د ، د خاوندوالي مورفيم دی، لکه د هغه كتاب يا همداسي د سپين كتاب، نو دا راته له هغې څخه وروسته سه برېښېده او پسي بيا په دي اند شوم، لکه د مور تول ژبپوهان تراوشه پوري، چي دا له ... څخه دی، دا په دي پوهېدنه، چي دا یو سنتريپوزېشن دی، په دي پوهېدنه چي نوموي يې په منځ کي رائي او د مور تول ژبپوهان يې ، سربل او

اوستربل بولی،،، چې زه په ربنتیا نه پري پوهېرم او نه مي چبرته ولوستل، چې ولی.

دا باید ووايم، چې د مور قول پوهان او همداسي ژبپوهان هم دېروخت د یوه څه پوره پېژند نه ورکوي او هغه کاروي، چې دا مو هم یوه بنستیزه ستونځه ده.

اوس هم داسي انګړل کيري، چې هغه د انګربېزی from او الماني von لپاره مور د پښتو اندول ،، له، بولو يا داسي شايد کله، کله، څخه يا نه دېر کم او که وي، نو له دبانديو ژبپوهان څخه به ،، له... څخه، او له ما څخه هم زيات ،، له... څخه، ليکل - يا بلل شوي وي، چې ،، دما، وروسته، چې دا د ما ميندنه ده، لېر گوته ورته ونيول شي او ليکنۍ پري یو څو لرم، چې د کتلو وړاندیز بي کوم، چې دا په ژبه کي راته د ما یوه ستره لاس ته راورنه هم برپښي.

له دي سره مي باور دي، چې مور د پښتو ژبي د دي اړخ ستونځوبيو لار ميندلې وي، چې ګران لوستونکي دي هيله ده په غور ولولي، مور په پښتو ژبه کي لرو: مور نومځاینيوي لرو: زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او ... نور او دا په همدي څېره يا په همدي ډول په حالتونو کي د کرونو او پرپکرونو او همداسي نه کرونو لپاره، دا په رد بدله بنه کارول کيري، لکه: ته ما وهې، تازه ووهم.

په نورو حالتونو کي باید یو څه بل ډول وي (پسي روښانه کيري، خو دا پوره ژور دما په - همدي هکله - ليکنو کي پوره روښانه شوي).

دلته دي، چې د from او von اندول ،، څخه، دى، نه ،، له، او همداسي نه ،، له ... څخه،،.

په دي کله وپوهېدم يا مي کله ورته پام شو؟

کله مي چې دي ته پام شو(وپوهېدم؟؟؟ دا دي لا د تاسو تر مرستو پوري وي)، چې پښتو دوه حالتونه رېكتوس او اوبلیکوس لري او همداسي کلېتیکي (تر دې وخته پوري مي هم اینکلېتیکي ليکل) نومځاینيوي، نو وپوهېدم، چې دا ،، له، تر، په، پر، او نور خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري او د نومویونو سره یوځای راخي د اړوند حالت لپاره، چې هغه حالتونه يې، چې دا يې د نومویونو سره راخي، اوبلیکوس حالتونه دي، چې بي له دي هم ناسم دي او دا ځانله ما،

زه، تا ... او نور یواحی هم په هغو حالتونو کي کومه پوهېنده نه لري. دي ته به هم وروسته گوته ونيول شي.

ولي باید دما خبره سمه وي؟

د تولو په سر کي:

دا پوبنته هم ځکه ليکم، چي د ما دا ليکني به د مور په ژبلار کي د لوړې ځل لپاره وي، نو و به اندم، چي ناسموونه یا لبر تر لبر د ځنو اديبانو څه شننیز ګومانونه به ورته پيدا وي، چي دا باید د خبرو له لاري اوبي شي.

يو څه چي د هغه ليکنو په هکله پر پوهنه باندي ودانۍ ليکني وي، نو تر هغې پوري سمي دي، تر څو پوري يې چي ناسمون پوهنیز نه وي بنوول او روښانه شوي وي.

د دبانديو ژبو او د دبانديو پېنتو ژبپوهانو دېږي ګتني او دا د مور غوندي لرلي ستونځي.

مور چي په هره رينه کي يو څه زده کوو، نو بي له يوي وتلي دباندنۍ ژبي پوهېندي څخه دا کار ناشونی دي، که دا ژبه هم وي. له بلې ژبي څخه مور پوهنیز نومونه هم زده کوو.

چي داسي وي، نو د مور د ژبي په رېښېزو ليکنو کيولي تول رينه اړوند شيان وييونه او نومونه مو د بېلګي په توګه پېنتو نه دي؟

د مخه مو دي ته گوته ونيوه، چي ژبه مو ځوانه ده او د مور مسؤولو کسانو ته دا د عربي نومونه داسي بلد پرېښډل، چي په پېنتو يې زيات نه پوهېدل او يا ورته اړيین نه برېښډل او يا يې په کي بېخي فکر نه کاوه، دا چيولي دېر نور لاملونه هم لري. دوى ورسره اړيین د خپل پېنتو وي په څېر بلد وو. دا حالت تراوسه پوري ځکه داسي دي، چي هغه دېر د ليک لوست خاوندان مو لا تراوسه په همهغه ډول روزل شوي او دا خپله ژبه ورته پخپله یا دومره پوره نه برېښي او اندې، چي دا يې د ژبي وي، خو دي ته فکر نه کوي، چي د خپلي ژبي وييونه يې له منځه ئې. ژبه غزونه سمه ده، خو نه د خپلي ژبي وييونو پرېښوونه.

ژبلازی ستونځی هم په همدي توګه. مور د نورو ژبو په ژبلاز يا نورو ژبو نه پوهېدلو، او د همهغه له فارسي یا عربي ژبي له ژبلاز مو ګته اخستي، چي هغه بیا د مور د ژبي له ژبلاز سره پېر توپیر لري.
بخښه. لیکنه را څخه غزيري. اوس بېرته وموخي ته.

مور له دبانديو پښتوپوهانو څخه - دا اوس دما ورته پام شوي- پښتو ژبلازیز څه هم زده کوو. دا چي دوي يا نور ژبپوهان یې په نورو ژبو پوهېري او په هغه کي لولي، نو د پښتو سره غبرګ (هغه غبرګ يا غبرګون، چي د مور ژبپوهان یې د څه موخي لپاره لیکي، ناسم دی) ګرامري توکي له هغه ژبو رانيسی. ما هم له همغو ژبو دا وماته تر اوسه پوري نا خرګند ژبتوكی لکه چي ژبه مو دوه حالتونه، رېكتوس او وبلیکوس لري، زده کړل او همداسي کلیتیکي نومخانیوی، چي په متنه یې لیکنی اوس تاسو سره په دي لیکنه کي شریکوم.

هغوي هم د پښتو سره دا ستونځي لري، چي له von څخه ،،له،، پوهېري، چي نایم دی. لند دا مور ورسه نابلدو کارولو سره دوي هم باید نابلد وي. دوي ژبه باید له مور څخه زده کري، خو دوي د خپلو ژبو کره ژبلاز لري، خو پښتو بیا دوي داسي کله بېرته ورکولی شي، لکه پښتانه ژبپوهان.

دا دمور ستونځي به اوس بیا داسي لند سره وڅېرو:
و حالتونو ته مو په دي لاندي لښتکي کي پام کري:

حالت	الماني	پښتو
کرونۍ	Ich schlage dich	زه تا وهم (۱)
پري کرونۍ یا نه کرونۍ	Ich habe dich geschlage Ich=Nominativ; Dich= Akk.	ماته ووهلي
د خاوندوالي	Mein Buch	په پورته کي دواړه وختونو کي کرونۍ دی او کرونۍ د ما کتاب (۲)

حالت

تا زه وو هلم (۱)

په دی غوندله کي د الماني
اكوز. د پښتو پربکروني دی.اکوزاتيو Mich
geschlagen

له ما خخه (۳)

د ما لپاره (۴)

دلته اکوز. د پښتو د
خلوندوالي حالت دی.

نه کړونی حالت Von mir

اکوزاتيو Mich
Für mich

دا دوه که له پېل خخه دا څلور حالتونه دلته د هر حالت لپاره یوه غوندله
راوړل شوه، چې اوس بې لبر څېرو:
د پورته اړوندې لښتکیو داسې لبر روښانونه:

له (۱) خخه: ګورو، چې په پورته اړوندې پرتو لښکیو کي په الماني یو
کړونی او یو اکوزاتيو حالت دی. دا په پښتو کي دوه د بېل وختونو سره
اړوند او همداسي دوه پربکروني، خو درې بدلېننو سره. که،،زه،،،
وې، نو پربکروني یې بیا په دی حالت کي،،ما،، دی او که کړونی،،ما،،
وې، نو پربکروني یې،، زه،، راهي.

یوه بله غوندله: دلته ګورو، چې د یوې ژبې یو څه په بله ژبه څومره ګرامري
پوهېدنو له امله ستونځي لري.

پېلګه: I love you; Ich liebe dich کي څه نه وايم، ځکه نه پرېپو هېرم، خو دا په پښتو کي سوچ بوچ بل ډول يا
بل څه وايې:،، ته ګران یې،، پربکروني دی و یو چا ته او هغه،،، وماته،،
دی، چې دا د نه کړونی حالت دی. دا چې څوک یوه پردي ژبه پڅله ژبه
ژبارې، نو ستونځي ځکه په کي راخې، چې د هغې بلې ژبې ژبلاړ سره بد
نه وي. لکه چې، که درې ژبې غواړي – من ترا دوست دارم – په پښتو
ووایې نو د پښتو غوندله – ته و ماته ګران یې – نه وايې، هغه فارسي ټکي
په ټکي پښتو ته اړوي او وايې، زه تاته دوست لرم.

د حالتونو پرتله:

په الماني کي لرو: ich; mein; dich; dein

په پښتو کي انډول به نه ليکو، خو و به ليکو: په پښتو کي لرو: ما، دما، په اينكلطيکي (په پي راتلونکي، تينګار پري شوي وي پسي تکيه) را، چي نوري برخي يې: (را (در، ور) = (له ما، په ما، پرما، او نور). په لبنتکي کي روښانه شوي.

د دي د نورو روښانونو لپاره دي د ما ليکنه په تاند کي ، Klitikum = تکيه ار نومحایانيوی ، سرليک لاندي او په دعوت څپرونه کي د ، تکيه ار نومحایانيوی ، لاندي لوستلی شي.

دما د كتابونو ليکنه له الماني ادبیاتو څخه ده، خو له هغې څخه تل نوي څه د پښتو لپاره زده کوم يا بنه يې: په پښتو کي ميندم. هغه ستونهي، چي دا له څه وخت څخه را په دي خوا مي پام ورته راګرڅدلی، هغه دا دی، چي پښتو یواحی پسپحایانيوی (Postpositions) لري.

دا چي د موږ ستونهي د پښتو ګرامر کي شته، د ما په اند هغه پېړي يې په حالتونو کي دي. ما هم په دي پېړ کار کړي، خو زړه مي لا صبر نه کوي. دا به اوس په یوه لبنتکي کي هم روښانه کړم. بیا به يې لاس ته راونه وړاندي کرم.

ما په ټپرو ليکنو کي د اينكلطيکي نومحایانيوو په هکله څېرنه کړي وه او په متنه مي دا بنوولي وو، چي په پښتو کي یواحی پسپحایانيوی شته.
دا چي پښتو یواحی پسپحایانيوی، لاندي لبنتکي باسو:

پروکلطيکي حالت اړوند پسپحایانيوی

نومحایانيوی نوي نوي

را، در ، ور له ما، له تا، له څخه، سره

هغه او.... کره، پسپحایانيوی، ...

تر ما، تر تا، پورې(1) = --

...

پرما، پر تا، پورې(1)، = --

.. باندي

په ما، په تا، په کي = --

هغه،

-- =
و، ما، و تا، ته
و هغه..

يادونه: دا پروکلیتیکي د مخه اینګلیتیکي بللي وو.
که نور څه پورته لبنتکي ته ورزیاتېدی شي، نو وراندیز یې وکړي.
(۱) پورته لوړنۍ، «پوري»، پوله په ګوته کوي او نه ور اخوا. لکه د شپين
تر کور پوري.
په دویم، «پوري»، کي دا د یوه څه پوري نخبنتی څه دي. لکه پر کميس
پوري نخبنتی خټي.

په لبنتکي کي دوه څه د غور ور دي:
لومړۍ: دلبنتکي لومړۍ ولاړه ليکه له دویمي ولاړي ليکي سره برابر يا
برابر ازارزښته دي،
له دي څخه دا غوره لاس ته راځي، چې یوه د دي ليکني د اصلې موخي لاس
ته راړونه او هغه دا چې، له، تر، پر، په او نور خپلواکه پوهېدنه نه لري او
يوازې د نوم يا نومځاینيوی سره د اړوندې پسی ځای نيوې سره غونډاله غوره
او موخي ور رول لوښوي. دا نومونو او يا نومځاینيوو سره یوځای د اړوندې
حالت هغه دا ورزیات نومځاینيوی جوروې يا د حالت اړوند نومځاینيوی او
که څنګه بي وبولو، دا نوم د مشوري دي.
دویم: دلبنتکي په درېم ولاړه ليکه کي پسېځاي نيوې دي. دلته مو وبنول،
چې پیشتو یواځي پسی ځاینيوی لري او بس.
زه لږ ستړۍ شوم، خو که د خبرو درته برېښې، راځي، چې سره سم بي کړو
او وراندیزونه وکړو، چې څه په کي د کار دي.

د اکتر ماخان مېږي شينواری
کوم سم، ناسم او ولې؟

زه بېكاره يم (بېكاره نه يم، خو څه کار نه لرم)، له دې امله چې د اند سره ناسم څه وګورم، نو څه پري ليکني ته يې ځان اړ بولم.

لاندي پوبنننه کي سم او ناسم څنګه مومو؟

کوم سم، ناسم دی او ولی؟

۱ - سبین د طالبانو له بند تر از ادبېدو وروسته

۲ - سبین د طالبانو له بند څخه د از ادبېدو وروسته.

۳ - سبین د طالبانو د بند له از ادبېدو څخه وروسته.

و ۱ - ته: ناسم، ځکه چې: دلته له مورفېم، تر، څخه څه نه پوهېدل کېږي او، تر، پرتله له نوم يا نومحای نیوی، څه نه وايی يا څه ور څخه نه شي پوهېدل کېږي. په دې هکله مې پېږي زیاتې ليکني کړي.

۲ - سبین د طالبانو له بند څخه، د از ادبېدو وروسته.

و ۲ - ته: پرپکړه پسې: که، رووف د طالبانو له بند څخه وروسته، وى، خو سمه به وى. دلته نو بیا په

،... د از ادبېدو وروسته، دلته هم دا، د، د خاوندوالي مورفيم دی او په دې وېښېرڅه کي سم نه دی، دا څنګه باید وي؟

له از ادبېدو څخه وروسته، دا بیا بېرتله دا ليکنه ناسموي.

له دې امله ۲ - ناسم. نو

۳ - سبین د طالبانو د بند له از ادبېدو څخه وروسته.

و ۳ - ته : ولې باید سم وي:

ځکه چې دا بند د تالبانو دی او نور نو، له از ادبېدو څخه وروسته، سم دی.

د حالتونو څېرنيپاى

بله بېلگه: د سپینغر د کور له لېدلو څخه وروسته
رائۍ، چې و دې ته نور هم په ګډه پام وکړو.

په ژبه کې د سم او ناسم بنوونه

د م ک ملګرو څخه می دا لاندي پوبننته کړي وه:

روزه مو نېکمرغه.

کوم سم دی او ولې؟

۱ – یما، بتا، د هغه

۲ – زما، ستا، د هغه

۳ – د ما، د تا، د هغه

دلته یې خواب

له تولو راته ګرانو د م ک ملګرو لوی څښتن مو راته روغ لره. د دې به بخښنه
کړي، چې ستاسو یو اند او د ما بل اند دې. زه به دا خپل اند داسي روښانه کرم:
مور د یوڅه د روښانه کولو یا د سم بنولو لپاره دا دوه غوره دښوونی څه لرو.

ژبه پیداپښتی ده، نو بنوونه به یې په پیداپښتوالي کې څېرو

-- پیداپښتوالي

-- تولیزوالي (که یو څه پیداپښتی نه وي). ځنې بنوونی چې کېږي، د هغه
غونښتونی د تولیزوالي په بنست کېږي.

-- بل ډول ټوابونه یا بنوونی هم شته، چې هغه دلته بیا سیده او ناسیده بنوونی دی، چې بېر نه پربغرېرو.

-- پیداپښت کي تل پیداپښتی لاري شته، چې له هغو څخه هر څه روبنانه کېږي. دا چې ژبه پیداپښت دی، نو هرو مرو باید د هر څه لپاره یوه لار ولري.

-- مور خو دا درې ډوله کليوالۍ وېبني لرو. دا خو درېواره د پیداپښتی ژبلاري له امله سمی نه وي او که غواړۍ معیاري نه وي.

-- د تول د م ک ملګرو ټوابونه ورځني وو او ځنۍ واي، چې د پښتو تولني د پربگړي سره سم دي.

-- دا چې زيات کسان دي دوييم ته سم واي، نو هرو مرو دي دا سه هم نه وي، که ناسمون یې بنوسلکېدى شي.

-- دا چې کومه تولنه پربکړه کوي، دا به ووايم، چې دا هم لار نه ده. که ژبه پیداپښت وي، نو باید د سمون لپاره یې پیداپښتی لاري شته وي.

-- غواړم دا وښایم، چې درېم سه او ژبلاريز دی. ولی؟

-- مور پوهېرو، چې ، د، د خاوندوالۍ یا اړوندوالۍ مورفېم دی، نو له دي امله درېم ژبلاريز سه دی.

-- ټولیزوالۍ: د دې دليل راول نور اړیین نه دي، خو په زیاتو پوهنو کي دا هم د غوره دلایلو څخه راول کير، چې د پیداپښت سره همغرۍ دی. نو که داسي وي، دا د ، د ، خاوندوالۍ مورفېم له امله دا ټولیز هم دی او په ټولو کي دا ګډ هم دی.

-- یوه بنوونه یا یو دليل تر هغې پوري سه دی، تر څو یې چې ناسموالۍ یا په بل ډول مخامخوالۍ نه وي بنوول شوی. دا پوهنیزی لاري چاري دي. له دي همداسي پوهېرو.

رابه شو اوس سیده ناسیده بنوونو ته.

د حالتونو څېرنپاى

- سیده بنونه: ۳ - م سم دی. دا به بنایو. ومو بنوول، چي ۳ - م خواب
د پیداپښت سره سم دی او همداسي تولیز دی
- ناسیده شونه. که مور و بنایو چي ۳ - م ناسم دی، نو باید ۱ - م یا ۲ - م سم
وی.

دا د پورته دواړو پیداپښتی او تولیزوالي بنونو سره مخامخوالی دی، نو دا
ناسم دی او ۲ - سم.

دلته می تاسو لږ د شمېر پوهنۍ بنونو سره هم ستري کړي.
هيله ده، چي مرسته وکړي، چي یوې لاس ته راوړني ته راشو.

دلته دي بیا هم رېكتوس او اوبليکوس ته پام وي او یو بل

اینکلیتیکی نومحاینیوی:

پېل یادونه: د دی سرلیک لاندی می اینکلیتیکی او پروکلیتیکی یو ځای راوبري،
چي په پېل کي لا نه وو ميندلې. بل ځای کي می سم ليکلې) د پښتو ژبلاړ
حالتونو کي بل ډول يا اینکلیتیکی نومحاینیوی هم غوره رول لوبوې، چي دلته
به یې وڅېرو.

پېژند: اینکلیتیکی نومحای نیوی یا پسی تړلې یا نښتی نومحاینیوی

-- می، مو ، دی ، یې او

همداسي

-- را، ور، در دی، چي په دی توګه کارول کېږي:

مي، مو، وي، یې په ولاړ یا کړونې حالت کي

د حالتونو څېرنيپاى

-- کتاب مي(مو، دي، يي) واحست

په ولار نه اينليتيكي حالت کي

-- ما(تا، هغه) کتاب واحست

په پراته يا د خاوندوالي حالت کي

-- کتاب مي(دي، مو، يي) شين رنگ لري

په خاوندوالي نه اينكلينتيكي حالت کي:

د ما (د تا، د هغه....) کتاب شين رنگ لري.

يادونه: له پورته بېلګو څخه راته جو تيروي، چي ،، د ، د خاوندوالي مورفېم دي.

په پراته حالت کبني

پروکلينتيكي نومهاینیوی بولو: دا نومهاینیوی را، در، ور

-- را(در، ور) څخه(سره، کره، کي، باندي، پوري، ته)

په نه اينكلينتيكي - يا دا اوس په پروکلينتيكي نومهاینیوو په بنسټ دي حالت کي
لرو:

-- له ما (له تا، له هغه....) څخه (سره، کره)

-- پر ما (پرتا، پر هغه،...) باندي باور وکړه.....؟

-- تر ما (تر تا، تر هغه،...) پوري ځان را ورسووه....؟ حالتونه bis zu mir

-- پر ما پوري خاورې نخبنتي؟.....

د حالتونو څېرنيپاى

-- پر ما باندي

-- پر ما پسى

-- په ما(په تا، په هغه.....) کښي .

يادونه: په پورته دوه غونډلو کي دا، پوري، پسچایانيوي د، تر، او، په، سره راغلی. دلته يې نو توپير باید وي او هغه څه دي؟ که په الماني يې واړوو، نو دا په بیلو حالتونو کي راخي.

همداسي، په ... پوري، او، په ... کي، دا دي هم سره توپير شي، خود دوي توپير داسي دي، لکه، دله...څخه، ... سره او ...،

يادونه: دا، تر، د موبن ژبپوهان او ليکوالات پېر نام کاروي. دا بلحائی کښي ناسم دي.

-- وما(وتا، وهغه،...) ته. ومخ ته. وشاته.

يادونه: له پورته څخه دا راته روښانه يا جو تيري، چي له، په، پر، و، تر په بول جونونه يا کارونه يا څه ور څخه پوهېننه نه لري او د اړونده حالتونو مورفېمونه دي.

د را، در، ور مې بیا خوب په لغته وواهه:

لرو: له کرنوبيونو سره: اخستل، ورل: را (در، ور) یو څه واختسته(ونيوه، پورته کړل،) همداسي را-، در-، ورورل، - د کرنويي له نورو بدلونونو سره - او داسي نور هم.

پام: په پروت حالت کي دا کرنويي، ورل، یو لوريزو وال کرنويي دي او چېرته چې ورل کيري یو تاکلی څاي دلته، دغلته او هلتہ یا یو تاکلی چېرته په نخښه کوي.

-- که پونتنه کړو، نو: چېرته وری؟

که پوبننته وکړو، چې: چا کتاب رواخسته، نو څوابي

-- ما، تا، ... هغه کتاب رواخسته

يادونه يا پام: دلته دي په تول ګرامري اړوندوالي فکر وشي. که نومونه، نومځاینيو یا لند کروني هم ورسه وي، دارا، در، ور ورسه رائي.

-- په دي هم پام وشي، چې دا څه ډول کړنوبيونو سره رائي.

-- له دي کړنوبيونو سره حالت کړونى دي، چې ما، تا ... او همداسي مي، دي، ېي کتاب را، در، وروخست، دروور.

ستونځي: په کومه ژبلاريزه ډله کښي رائي او ولې:

-- کتاب مي واخست

-- کتاب مي را(در، ور) واخست.

-- ما کتاب را(در، ور) واخست.

-- ما کتاب وتا(وما، و هغه) ته واخست.

-- ما کتاب وتا(وما، و هغه) ته را(در، ور) واخست.

نه پوهېرم، چې په هکله يې څه ليکل شوي او که؟ که وي او راسره ګډ مو کرل، نو دېره نېکي به مو وي.

د ما په اند به دا را، در، وروختل به د ورسه ويلې شو يا اينکليتيکي نومځاینيو سره خپلواک کړنوبيونه جوروسي. دا د ژبني سره مرسته اړيینه راته برېښي. که کار پري شوي وي، هيله ده راسره ګډ يې کړي.

که ولرو: دما (د تا، د هغه...) لپار ۹۹۹۹۵

د حالتونو څېرنيپاى

دلته يو بول ستونځي شته: که دا کوم حالت وي يا حالت وي، نوله دي سره دا اينکلېتیکي نومځاینیوی نه راهي او که په الماني اندول ولیکو، تېک داسي ده: für mich, für mein Herz او دا په الماني کي د اکوزاتيو حالت یاخنګه والي دي. نور يې: auf mich, auf mein Kopf او نور. پښتو يې : پر ما باندي، د ما پر سرباندي. پر سر باندي، پرميز باندي ، د ميز پرسن باندي... ګوري.

د الماني غوندلې د الماني په څلورم يا اکوزاتيو حالتکي، خو د پښتو غوندلې د خاوندوالي په حالت کي. د ژبو ژبلاريز توپير هم پیداپښتي دي.

د پښتو ستونځي او ستونځوبې

د پښتو ستونځي چېرته دي؟

د پښتو ستونځي د نورو په څنګ کي (،ترڅنګ،، ناسم دي) د مور د باندニو ژبو څخهرانيونه کي

--- دا زياتي ستونځي په حالتونو او پسي ځاینیوی کي (و به ګورو، چې پښتو یواحی پسپځاینیوی لري).

ستونځوبې يې په دي کي دي، چې مور بادله باندニو ژبو څخه د لارو ميندلو په هکله کته پورته کرو، خو د خپلې ژبې ژبلاري د لاري په بنست بیا خپلې ستونځ اوږي کرو.

هغه ستري برخي، چې د ما په اند مو دستونځو سره مخامخ کوي، یوه يې حالتونه دي او بل مخ-، پسي - یا سترخائي نيوی، چې وبه ګورو مور یواحی پسي ځاینیوی لرو او بس. دريم يې کډي مختاری او ورسټري یا پسپټري وي، چې زه ډېر څه په کي نه لرم.

دا چې زه په الماني پوهېرم او دري، نو داسي لېر به بیا پښتو له دي ژبو سره پرتله کوم او په مته به یې خپلې ژبې ته سم څه په خپلې ژبه کي لټو او دا چې ژبې پیداپښتي دي، نو هرو مرو د هري ژبې انډول په هغه خپلې لار يا ژبلار شته. په دي هکله مې پوره ليکنۍ کړي، خو بیا هم:

لومړۍ: په لومړي پل کي به د الماني حالتونو ته پام راوګرڅوو: په الماني کي څلور حالتونه یاخنګوالي شته، چې بې له شتنې او یواحی بېلګې ورکونې سره به بسیا ومنو.

۱ : نومیناتيو: زه راغلم. زه خورم.

په نومیناتيو یا نوميز یا کړونۍ غونډلو کې مو دوه ډوله – وخت اړوند- ؟؟؟؟ کړونۍ زه او ما سره بدليري. **کړنډلونونه لرو.**

-- هغه چي دا نوميناتيو زه او ما یې په اوس او تېر مهال بدليري: دا هغه ويبيونه دي چي ته یو څه کوي او پرېکړونۍ (او که نه کړونۍ؟) ته اړتيا لري یا پرېکړونۍ لري.

زه ډودۍ خورم. ما ډودۍ وڅوره.

زه لرگۍ راخلم. ما لرگۍ رواخست.

زه لرگۍ وهم. ما لرگۍ وواهه.

-- هغه چي په نوميناتيو غونډلو کې یې زه په ما نه بدليري: هغه غونډلي چي نوميز کړونۍ ته اړتيا نه لري یا پرېکړونۍ نه لري. **؟؟؟ تراڻزيتيو او اينترانزيتيو، ،؟؟؟ کې دی پام وشي؟؟؟**

-- زه راځم، زه راغلم.

-- زه ودرېرم. زه ودرېدم.

۲ – پرېکړونۍ: دا په یو څه یا چا څه کېږي.....

مرسته !!!

-- په را (در ور) څخه(سره، کره، پوري، ته، کي، باندي...) کې دا را، در، ور اينګلېتيکي نومحایانيوي دي، چي د پروټ حالت یوه حالت په نخبنه کوي او دا تول د الماني ژې داتيو حالت ته ورته دي.

-- په تلل کي، که د تلل په ځای راتلل ولیکو، نو لیکو چي: زه راغل، ته راغل او هغه راغي،...

ګورو چي دلته – غلم،--غلې، او همداسي را، در، ور په دي ويبيونو کي څه پوهېنده نه لري، نو لاس ته راورنه به دا وي، چي دوى یو د بل مختري او ورسټري دي یا به دا ووایو، چي دا راتلل، ... یو څلواک کړنوی دی او دا راغل او نور یې بدلونونه دي، نو

د حالتونو څېرنيپاى

له دي څخه باید داسي و پوهیزو، چي دا باید د هغه حالت درا، در، ور سره بدل نه شي.

دلته دي ګران ژبپوهان او نور مينه وال مرسته وکري، چي همداسي يا بل دول باید و بنوول شي يا ونومول شي.

پروت حالت

په پښتو کي اوبلیکوس - يا پروت حالت لرو، کله چي نوم او نومحائينيوی سره اړونده ادپوزېشن - (که پسپحائينيوی یا پوستپوزېشن) ولري.

دا پېژند چي اوبلیکوس اړوند ادپوزېشن (مخائينيوی، سنترپوزېشن او پوستپوزېشن) ولري، خود ما د څېرنو له مخي پښتو یواحی د اړونده اوبلیکوس حالت لپاره یواحی پوستپوزېشن يا پسپحائينيوی لري.

داندنديو ژبو څخه داسي شتنۍ لرو، چي نومويي اوبلیک حالت کي دي، که اوړوند يې بو ادپوزېشن ځای شوی وي.

دلته دي ته اړتیا شته، چي وګورو، اړونده حالتونه کوم ادپوزېښونه لري.

ما په څلوا لیکنو کي دا بنوولي، چي مور د اوبلیکوس يا پروت حالت کي یواحی پسپحائينيوی لرو.

د دي بنوونو له مخي، چي پښتو ژبه ادپوزېښونه له دلي څخه بي سنترپوزېښونه ولري، نوموري به په لاندې غونډلو کي

له ټلمي څخه (سره، کره)

تر تا پوري

په کور کي

ونورو

که ولرو: له ... څخه (سره، کره)، په... کي. تر... پوري سنترپوزېښونه وي، هو دا مختري يې د نومويونو اړونده مورفيمونه دي، چي څلواک څه تري نه پوهېدل کېږ او دا د نومويونو پسي چي راحي، پوستپوزېښونه دي.

مختري، وروستري، سربل او اوستربل (زه په رښتیا نه پرپوهېرم)

غوره ستونخى

پېپنتو ژيلار - ژىه كى دمور غوره ستونخى او د تولو ژىپوهانو، ژىپوهاندانو، ژىمینه والو او لىكونكى ستونخى چە - او كومى دى؟

دا تولى ستونخى، چى بىستىزى دى او تراوسە ورتە چا پام نه دى كرى، هغە حالتونه ياخنگە والى او كەغوارى ارىكۈيىزى ستونخى دى، چى پېپنتو كى نه - نەبىشىرى څېرل شوي او يانە سە تر بىوهېدىلى. دامى زياتى روبنانە كرى او اوس بە يى ھم داسى لندى پە گۇته كرم.

د ما مېدىنى: پە لومرى سر كى مى دى تە پام شو، چى د پېپنتو پە حالتونو كى مور يواحى پىشكایينىوي يا پۇستۇز بېشىنونە لر. اوس مى د لومرى خىل او لومرى كىس پە خېر دى تە ھە فكىر شو، چى پېپنتو يواحى دا داسى وروسترى يا پسى تېلى يانېبلول شوي لرى، خو مخترىي ھەم نە لرى. دا خود مالە لورى داسى لۇ زياتى ھە بىرىنى، خو داسى دە.

لکە - وال: لىكوال، غروال، كوتوال او ھمداسى. لىوالتىا، زىرورتىا، سېپىنۋالى، توروالى. دا چى كوم بى له كومو ژېتكو سە راھى، هغى تە دى گرانلۇستونكى ھەم پام وڭري او زە بە بى ھە ولېكم.

داكتىر ماخان مېرى شىنوارى

د پېپنتو چنگە والى، پېر ياخىتى تە د مشورى لپارە.

دا چنگە والى (پېرونە، حالتونە) د پۇبىنتو پە مرستە پە لاندى توڭە روبنانو:

۱ - نومىز چنگە والى: (خوک، چا)، (خە)

۲ - د خاوندوالى چنگە والى: (د چا، د چە)

۳ - داتىي چنگە والى: ۱ - (لە چا)، (لە چە)، ب - (وچا)، (وچە) پ - (پە چا، پە چە)، ت - (پە چا، پە چە)....

دلته دى پام او خبىي پېرى وشى، چى دا چنگە ونۇمو، يانومول شى (كە وي). دى نورو كى - گومان مى دى - ستونخى نە شتە.

۴ - اكوزاتىي چنگە والى: (چا، خوک، چە)

د حالتونو څېرنياى

گورو، چي ۱ - او ۴ - يو دول دي، حو ۱ - د کړونۍ په څنګه والي او ۴ - د پربکړونۍ یا نه کړونۍ په څنګه والي کي دي.

پوبنتغونداله جوروو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لار او په څه کي پر څه باندي څه یي د څه پرسر کېښود؟

(سېین) «۱» (له تور) «۲» سره (د تور) «۳» (له کور) «۴» څخه (د څلми) «۵» (وکور) «۶» ته ولاړ او (په کوتې) «۷» کي (پرمېز) «۸» باندي (كتاب) «۹» یي د چوکي (پرسر) «۱۰» باندي کېښود.

د الماني ژبلار له مخي به «۱» نوميز، «۲»، «۳»، «۴»، «۵»، «۶»، «۷»، «۸» او «۱۰» داتيو، «۳»، «۵» واکوالې او «۹» اکوزاتيو حالتويونه يا پېرونه او که غواړي حالتنه دي.

دا پورته پېرونه يا حالتنه په پېښتو: ۱ - په پېښتو کي رکتوس يا کړونۍ حالت دي او دا نور تول او بلیکوس يا پراته، ژورند يا بشېي: نه کړونۍ حالتونه دي او نور.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږيز کړو، نو زما په اند به مو د پېښتو ژبي یو څه ستونځي اوښي کړي وي.

يادونه: ما چي دا پورته د حالت لپاره څنګه والي ليکلې، باور وکړي، چي دا حالت هم راته پېچلې برېښي، چي له عربې به سم وي او که نه؟

پرته له دي په دي پېر هم نه پوهېږم، چي دا به حالت ته وايې او که څنګه؟

که دي کي هم هر څنګه پربکړه وي يا وه، نو یو کار به مو سرته رسولی وي. هيله ده چي اندونه سره ګډ کړو.

د ما برېښنا پته: smakhan1946@gmail.com

سنترپوز پشن؟؟

ما په خپلو ليکنو کي په ئانګري توګه د حالتون او اړیکویونو له امله، چي په هکله مي يې څولیکنی کري، پوره ناسموونه هم کري، خو دا هغه ناسموونه دي او ګومان مي دی دا اوس به مي لږ د واک لاندي راوستي وي او سم به وي او دا لا تراوشه پوري د موره ژبيوهانو همهغسي ليکي، سره همغري شوي نه یو، خو بیا هم د ژبيوهانو مرستي ته اړتيا شته.

زه تر اوسه پوري په دې اند وم، چي ګوندي دا لاندي چي څه ليکم، سرکوم پوزېشنونه يا اړیکویونه به وي، خو راته چوته شوه چي داسي نه ده. وهر یوه ته به پام وکرو، خو دا ولی؟

زه چي څه د پښتو ګرامر په هکله ليکم، هغه د الماني په مرسته دي او نه پوهېزم، چي په پښتو کي به دا هم په دې غزوونه ليکلي او څېرل شوي وي، که نه؟

ما په خپلو پخوانيو ليکنو کي هم دا هر څه د ورلاندیز په توګه ليکلي دي، خو دا چي په پښتو کي يې! په هکله ماته څه نه دي څرګند او یا نه شته، نو تپروتنې به په کي وي او دانو یو اخي یو کس شاید ونه شي کري، مرستي ته اړتیاشته.

که تاسو د څنګه والي يا حالتون او همداسي د پري - پوست - سرکومپوزېشن په هکله پوره څه لري، نو هيله ده، چي دابه راته زما په برپیننا پته راولپري، چي زه به مو د منني پوره وري وم.

ډاکټر ماخان مېرى شينوارى

کابل ته که و کابل ته

پوبنته وه: ،کابل ته ورسېدم، او که ،وکابل ته ورسېدم، کې کوم سم دي؟

دېرو ګرانو! باور وکري، چي ستاسو وخت لکه څنګه چي دما وخت دېر ارزښت راته لري او هېڅ وخت به ستاسو وخت له بېڅایه پوبنتو سره تېر نه کرم.

د حالتونو څېرنيپاى

ملګرو پوهېرم، چي دا پوبنټه به زياتو او په ځانګړي توګه پرته له کندهار څخه د نورو ځایونواوسېدنکو ته آن چي لړ ناروا وېړښي. مور ورسره سوچ، بوج نابلد يو. دا هم - لاتراوسه په دي اند یم- چي د لوړۍ څل لپاره د ماڻ بلاريزه میندنه ده، نو له دي امله يې بیا بیا د ما دا دول ليکنی د ګرانو لوستونکو سره گډوم.

کوم سه دی؟

، وکندهار ته ورسېدم، سه دی.

ولې؟

مور په پښتو کي دوه ډوله حالتونه لرو.

لومړۍ-- رېكتوس يا ولار حالت او يا کړونۍ حالت دی، پوبنټنې يې: څوک لو کوي او چالو وکړ.

دویم-- اوبلیکوس، چي ما پروت حالت بلی، چي کړي شو زورند يا مائیل- یا نه کرنې حالت يې هم وبولو. هغه ټول نور حالتونه خوندي لري، چي پښتو کي يې لرو او په خواشينې باید ووایم، چي نومونه يې نه شم اینسولی او غواړم هم نه، خو داذا لاندي يې د الماني داتيو حالت ته ورتنه دی، خو هرو مرو د پښتو او په ډېر و لارو، چي غوره يې دا لاندي دی:

یواحی بېلکي يې راوړم: له کابل څخه(سره، کره)، پرکابل باندي، په کابل کي، تر کابل پوري، وکابل ته او نور.

په پورته کي ، له، پر، په، تر، او، او نور مورفېمونه دی، چي خپلواک څه نه وايې یا څه تري نه پوهېدل کړي، خود نومونو او نومځاینیو سره یوځای حالتونه جوروړي او

، څخه ، سره، کره ، کي، باندي، پوري، ته او نور، پسي ځای نیوی دی، نو په پورته کي ، کابل ته، به د دې ژبلاريزه بنوونې په بنست رېكتوس يا ولار حالت وي، له دې څخه دا پوهېزو چي څه به کوي، خو څه نه کوي، نو له دې امله ، و ، باید ورسره وي، چي ، ومه، يا ، وکابل، اوبلیکوس يا پروت حالت دی، چي له دې امله ژبلاريز سه دی. په هکله يې د ما ، د پښتو ژبلار (د بنوونځي لپاره ، کتاب کي هم شته.

دا چي خوک یو څه څنګه بولي يا وايي، نو غوره نه ده. دا چي یو څه پوهنيز څنګه دی داغوره.

د پوهنى بنسټيزه وينا: یو څه تر هغې پوري سم دی، تر څو یې چي چا مخامخوالی نه وي بنوولی. نو دا هم تر هغې پوري سم دی، تر څو پوري یې چي چا مخامخوالی پوهنيز نه وي بنوولی.

دېره بختښه به راته کوي، چي په دي روژه کي مو ستري کوم. لوړ څښتم راټه روغ لره او راڅهزر هبدپ نه شی. د کمنتونو مو دېره مننه

لند: د روانونو لپاره څه ګوندالي:

۱ - هغه زه ووهلم.

۲ - د هغه کور

۳ - ما و هغه ته کتاب ورکړ.

۴ - ما هغه ته کتاب ورکړ.

موږ دوہ ګرامري حالتونه لرو:

یو: رېكتوس یا ولار حالت. دا کړونی حالت دی.

دویم: اوبلیکوس، چي ما پروت حالت بلی، خو کېدی شي زورنډ حالت یا نور هم بشه، نه کړونی حالت هم وبلل شي.

روښانونه:

په ۱ - کي: هغه کړونی یا رېكتوس حالت دی او زه پرېکړونی یا اوبلیکوس حالت دی، چي په الماني کي دي ته اکوزاتيو حالت وايي.

په ۲ - کي: د هغه کور ، د ، د خاوندوالي مورفېم دی او ، د هغه، د خاوندوالي حالت اړونده نومځاینيوی ورسرهيي اړونده ، دد ، دی. دا پروت - یا نه کړونی حالت دی.

د حالتونو څېرپای

په ۳ - کي: ،، ما ،، ولاړ یا کړونۍ حالت او ،، و ،، د اړونډه حالت مورفېم او ،، وهغه، اړونډه حالت ته د نومځاینېوي په ځای دي.

دا پروت حالت دي.

په ۴ - کي: ،، هغه، یواحې د کړونې او یا پربکړونې لپاره په اړونډه غونډاله کي راخې، چې له دي امله کلیوالې وېښه او معیاري بې د ،، وهغه ،، سره ده.

پوهنیزه وينا: یو خه تر هغې پوري سم دي تر خو بې چې مخامخ شننیز نه وي بنوبل شوي

کازوس رېكتوس او کازوس او بلیکوس

پيل يادونه: ما په دېرواره حالتونه ليکلي، هغه هم په دي د پښتو حالتونو کي خوندي دي او د پښتو حالتونه له الماني خخه توپیر لري. ما پڅله دېري ليکني په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کي حالتونه وڅېرو:

په پښتو کي دوه حالتونه شتون لري. رکتوس او او بلیکوس

Ca|sus rec|tus د رکتوس - یا ولاړ حالات

وېي پېزنډ: ژبنیز نوميز Nominativ ولاړ حالت کلیمي سرچینه: لاتين "casus rectus" ،، نېغ، ولاړ حالت یا خنګه والي،، همغه پرېپوهنیز یونانی "orthē" مخ ته لرو..

مخامخ ويي بې Casus obliquus او بلیکوس حالت دي.

نوميز حالت رېكتوس حالت دي: دا کړونې حالت دي، چې له دي امله ولاړ حالت هم ورته ويل کېږي.

— په بنسټېزه توګه دي ته مخامخ یا بر عکس او دي نورو حالتونو ته کاسوس او بلیکوس دي، چې څنګیز، ننوتي، پروت، ... حالت دي.

(Casus obliquus (Deutsch

اوبلیک خنگه والی:

وېی ترېپو ھېدنه/ پېژند:

۱ - ڦېنیز: نه ولاړ -، پروت -، ننوتی -، وتلى او یا کور خنگه والی (حالت). له دی امله به بسیا وکري، که پروت حالت يې وبولو.

اوبلیکوس یا پروت خنگه والي دا لاندي خنگه والي خوندي لري:

بلواک خنگه والي: جینیتیو، داتیو، اکوزاتیو، ابلااتیو او دا اوس هم غږیز

د کلیمي بنست: له لاتینبلواک حالت يا - خنگه والي، چي یونانی پوهېدنه يې هم همدا ده بلواک کازوس، اوبلیک کازوس، ناولار، زورندا په پروت خنگه والي.

۱ - کازوس اوبلیک جینیتیو، داتیو او اکوزاتیو دي. دا مې په بل ځای کي څېرلي، چي په پېنتو کي نور خنگه والي هم شته، لوریز، چي وروسته پوره څېرل شوي دي، د پوره څرګندوني لپاره دي هلتہ وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته خو:

بادونه: که دا لاندي بیا هم راغلي وي، لوستل يې بد نه دي.

اينكلیتیکي نومحائینیوی. Enklitische Pronomina

اينكلیتیکي نومحائینیوی یوه کیدنده لري، چي له یوه کړنوی سره ورزیات یا ورسره ونبلي یا ورسره ويلی شي. کړنوی + ځانیز پسي تړي. دېر زیات د خبرو ژبه همداسي په شاعري کي منځ ته رائي. په دېر و لیکنیزه ژبه کي تړي ډډه کېږي یا دا د کړنوی سره ټوځای په یو بل کي سره وېلې یا ولې شوي، چي یو نوی ويي منځ ته راوري چي د دي تېرنی سره پرېپو ھېدنه هم پوره کوي.

د بېلګي په توګه: اينكلیتیکي نومحائینیوی د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوی سر ورزیات شي.

کډوله کونه

د حالتونو څېرنيپاى

– کړنوبي + ځانیز پسپټري په ويښبه او لیکنژبه کي مخ ته رائي او همداسي بله برخه
ېږي

– ځانیز مختري نومځاینيوي يا اينکلېتيکي نومځاینيوي + کړنو، چي دا دواړه به لبر د
څېرنۍ لاندي ونسو.

دا نومځاینيوي، نو څنګه روښانه کرو، چي کوم دي؟

که غواړي عکسونه درته بنایم. که غواړي وتابه عکسونه بنایم.

دا نسبتی وی و پسی ځاینيوي یا پوستپوزېشن، ته، ته یو اوبلیک دی. او د الماني داتيو
څنګه والي ته انډول دی او له دی سره د پوست پوزېشن په څير د موخه لور (چېرته) دنده
لري. بیله: و کور ته څم.

پرمېز(حالت) باندی (اريکوی) د انګورو (خاوندوالي حالت) له جندی (حالت) څخه
(اريکوی) انګورو (نوم) له ځان(حالت) سره (اريکوی) وتابه (حالت) ته (اريکوی)
دروړ.^۵

ګورو، چي تول اريکویونه پسپځاینيوي يا پوستپوزېشنونه دي.

دا مې تر اوسه پوري سنترپوزېشنونه بل، چي ناسم دي او دا پر، په او نور چي رائي، دا
د حالتونو مورفېمونه دي، لکه ،،، د، د، د خاوندوالي مورفېم.

د اينکلېتيکي نومځاینيوي څلور دندی: دي، مې، مو، ېې....

دا څلورواړه په یوه ګډوله يا لړۍ څنګیزه غونډاله کي

زه دی دلته راوغوبنتم، چي ته مې ولیدي او هغه مو، چي ولیده دايي وویل:

لوریز نومځاینيوي

لوریز نومځاینيوي: نومځاینيوي را، در، ور یوه لور غوره کوي، نو له دی امله لوریز
نومځاینيوي.

لرو: - (را، در، ور) (سره، څخه، ګره، ته، پوري، کي، باندی، ...)

په پورته کي په لوړي نوکانو کي نومځاینيوي دي او په دویم کي اريکویونه يا
پسپځاینيوي دي، چي په نومځاینيو پسی تړلې رائي. دا بیا داسي همم لیکلی شو:

د حالتونو څېرنپای

45

له ما، له تا، له مور، له هغه.....سره(څخه، کره)، وما ته، و تا ته، وهغه ته، پر میز
باندي یاپر هغه باندي....په کور کي

—— داسي له یوه توري جور نومځاینيوي شته، مور چي یو څه کوو، په پاي کي د هغه
کړونې پسي نومځاینيوي (انکلېتيکي نومځاینيوي بلل کيري) (په لیکنه کي یې پېژند شته)
ورزیاتوو یاورسره نبللوو

بېلګي یې: څم، څو، ټئي، ټئي، ټئي (د دريم کس ن، بن یو او ډېرو لپاره).

دا یو ويبيزې يا له یوه ويسي جبروي پوره غوندالي دي.

—— له بلی لور له داسي کړونو سره دا را، در، ور نومځاینيوي مخ ته تړل کږي او
کړنويبي پسي هممھال دا د م، -ي، -ي او نور هم تړل کږي او داسي یوروبيزې پوره
غوندالي جورو: درئم، رائئي، ورڅم او نور. دا به د روستارو او مختار او — مشوره.
څنګه ونوموو. دا لوريز نومځاینيوي، کړنويبي سره د مخه تړلي او پسي تړلي یې دا
ابنکلېيکتنيکي نومځائي نيوی دا یوه کړنويبي او دوه وو نومځاینيوي سره په ګډه یوه
بیووېز هغونداله جورو:.

دي برخه کي هم نېمګرتیاوې شته، چي

يادونه: په دې هکله مې — د ما نوي ميندنې کي- هم پوره لیکنه شته

(Ablativ) Deutsch

وېي پېژند: لاتین ژبلار: ابلاطيو د پرېديکات نېردي پېژندني تاکلو په چوپر کي دې. دا
حالتونه ورکوي، چي د هغو لاندي کرنه کيري. دا داسي کارول کيري
Ablativus instrumentalis الله يېز ابلاطيو: د پوبنتني په څواب کي:، له څه یاڅه شي
سره،؟، ، د څه له لاري څخه،؟، ، له چا سره یوځای،؟،

— Ablativus separativus د بېلېدنې ابلاطيو: د بېلېدنې ابلاطيو پوبنتني ته دې، چي : له
کومه څخه،؟، ، له څه څخه،؟،

(Ablativus comparationis

د پرتله کونې ابلاطيو له و چا ته يا نسبت و چا ته سره

(Ablativus limitationis

د حالتونو څېرنپاى

د کلیمی د رابندونی ابلاتیو په پونسته، په کومه اړیکه کي،؟

Ablativus locativus

ځایتاكنیز ابلاتیو و پونستی ته ، چېرته،؟

Ablativus temporalis

د مهالتاکنی ابلاتیو و پونستی ته ، کله،؟ ، د، د کوم وخت په دننه کي،؟

Ablativus mensurae

ست. يا پېرى - يا خومره والي ورکړه، و پونستی ته ، په خو،؟

Ablativus qualitatis

د ځنګه والي يا خوي ابلاتیو.

له ، د ، سره خاوندوالي جورونه: دا ، د ، په ټنو ادبیاتو کي د خاوندوالي مورفيم بلی کيوري او ځني يې بیا په بلاپلو لاملونو د مخایینیوی(پرېبورېشن) بولی، خو دا چې دا یو مورفيم دی او خپلواکه پرېپو هېډنې نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفيم يې سم دی. بېلکه : د کور بنکلی باغ.

Vokativ

په پښتو کي د غږکولو په حالت کي د ناغږيزو تورو پسي یوه ، ه ، تړلکيري(دا خو ځانله د دې سره نه دې، د نور لکه ی سره هم رائي) او نورو ته دې يې په ګډه فکر وشي.

بېلکي: ورور، وروره،

سېرۍ، سېريه

ملګري، (اي) ملګريه.

د بنځينه وو لپاره :

بېلکي: مور، موري،

خور، خوري

د حالتونو څېرنپای

47

د دېر لباره په ټولیز هتوګه باور لري، چې غږیز / دېر = اوبلیک/دېر

بېلګي: گران ملګري، گرانو ملګرو!
ښخۍ / (ای) ښخو!

پسي نومځاینيوي د خبرو دي، خو ما په دي هکله پوره ليکني کري، نوري نه پربکوم، خو ستاسو پام یواحدي د ټه ځانيزو نومځاینيوو ته راړو.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دي ټولو حالتونو پوره خبرې شوي.

(اشاري نومځاینيوي) Demonstrativpronomina

اشاري نومځاینيوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځاینيوي: هغومره، دغسي، داسي، داسى، همدا، همداسي، همدغسي ...
دومره، هومره، دومره... څومره داسي، داسى، همدا، همداسي، همدغسي دا،
دغه، دغې، هغه، هغې

لوريز نومځاینيوي: د اريکويوني سره دا لوريزي توتي د پوستپوزېشن د لوريزنومځاینيوو
کيري. سره تراو يا ترنه.

دا لوريزي توتي: را، در، ور دي، چې د پرپوزېشن په څېر د اريکويونو په څېر د
کړنوييو سره نېنلي يا ويلى کيري. يو څو بېلګي...

پونتنونومځاینيوي:

څوک، چا، څه، څو، څومره، کوم... څومه، څنګه، څرنګه

((ناتېرلې نومځاینيوي) Indefinitpronomina

څوک، څه، څو، کوم، یو شې، یو څوک، یو چاته، د یوهچا، څومره، ځني، هر، ټول، نور،
هېڅ

په ژبالر يا ګرامر کي ناتېرلې یاخېلواک نومځاینيوي د نومځاینيو لاندېلله جورو (برخدله
مي ليکله وه، خو د لاندېللي او برخدلي په منځ کي مي توپير ته پام نه وو). د و ي دوي مو

د حالتونو څېرنيپاى

يوګونو يا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ايدنټي له نړدي نه ده تاکل شوي يا د ناتاکلې ګنون (تعداد) افرادو همداسي په افرادو (يوګونو کسانو) باندي شتونوينا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناتېلې نومځاینېوي د مخ ته تېلو ويبيونو سره:

هېڅ څوک، هرڅوک، لېڅه، یو څه، یوڅوک

Unbestimmter Artikel ناتاکلې پېژند نخبني (ن،بن)

يادونه: دا د الماني ژبې یو ځانګرنه ده، په دا ناتاکلې ارتیکل نه شته.

۱ - رکتوس: (ن،بن) یو، یوه

۲ - اوبلیکوس: (ن،بن) یوه، یوی

يادونه: ۱ - داپورته داسي برښي، چې ګوندي د بېلګي په توګه یوسېرۍ راغې. یوه بنځه راغله او

۲ - یوه سري وویل. یوی بنځي وویل.

دا دواړه حالتونه کړونې دي او د پېښتو ژبلاړي له مخي او د رکتوس او اوبلیکوس د پېژند له مخي باید رکتوس وي، نو اوبلیکوس به یې څه وي؟

اوبلیکوس: له یوه سري. له یوی بنځي. دلته له د یوه مورفېم په څېر راغلې، یو پروت حالت دی.

دا موضوع هم دما نوي مخامخونه ده. له دي د مخه ورسره نه و مخامخ شوي، نو د څېرني او د خبرو به پوره څه په کې وي.

مور د نورو ژبو څخه کټه اخلو، په زیاتو ځایونو کې د نورو ژبو څخه کټه اخستل کېدې شي، خو سره ورته ژښیزې لارې سره نه لري.

په فارسي کې: مېرم.. او نور، مادرم، ...، او نور

په فارسي کې بیا خلوندوالي هغه نومونو لپاره، چې پای یې بېغره توري وي، -م، -ت، -ش پسي ترلي او که پای یې غړلرونکې توري وي، نو بیا پسي -یم، -یت او -یش پسي ترلي دي.

په پېښتو کې: خُم، خُو، خُي، خُى ... او ور خو مور مې (دي، يې) په پېښتو د گېرنوي پسى، م، ي، ي تېرلى او د خاوندوالي نومحایينيو پسى بیا مې، دې، يې مو د مخه وڅېرل.

د دي يو لامل دا کېدى شي، چې په پېښتو کې د گېرنوي اخرا کي دا ورسره زياتدنه د گېرنوي پسى تېرلى يا سره وېلى شوی شته، خو د خاوندوالي نومحای نيو پېښتو د گېرنوي درې کې دا نه شته يا داسې نه دي.

دا نور نومحایينيو بې د ځنګه والي يا حالت نومحایينيو وېولو او گورو، چې د اينکليتىكى نومحایينيو سره توپير لرى.

زما (د ما، يما) پوبنته

دا پوبنته مې د ملګرو څخه کړي و.^۵

لرو: يما، يمور، يتا، يتساو، زما، زمور، ستا، ستاسو، دما، دمور، دتا، دتسو.

د ژبلاړ له لارې کوم سم دي او ولې؟

په هکله يا ځواب کې د ګرانو م ک ملګرو اندونو داسې لنديز:

يو: ځني په دي اند دي، چې ګوندي ليکني ستونځمنوم او داسې دي د دي

يو: ځنو ته د داسې پوبنتو او ليکنو منځ ته راچول نا اړين او ناسم برپښد، ځکه چې دا لهجي يا ځای اړونده وېښدولونه دي او درېواړه سم دي.

دوه: نورو هم دا ويل، چې دا لهجي دي او په ټولو ژبو کې شته.

درې: داسې اند هم شته وو، چې په دي پرېکړه شوی، چې زما، ستا، زمور، ستاسو غوره شوی او بس.

يوه يادونه: زه له خپله ځان څخه څه نه جوروم او نه ليکم، چې نورو ژبو يا لړترلړه الماني کې يې انډول نه وي. پېداېښتې ژبه پوره دي او په ژبلاړ سنبل. پېداېښتې ځانګړنې يې هم ځانګړي لارې لري.

دما د م ک ملګرو! دما هغې پوبنتي ته او دتسو اندونو ته په درناوي داسې ليکم:

په ډېره خواشینې باید دا هم ووايم، چې زه يو لور او تاسو ټول بل لور ياستې او دا هم د ما د ملامتى لامل باید وي، خو زه چې هر څه راوړم، پوهنیز لامل به ورسره وي، دا

د حالتونو څېرپای

سرسختي نه ده او که وي و به گورو، چي زما لیکنه بیا خنګه ناسمه په پوهنیزو ویناو يا لیکنو اباده بنولکيري.

یادونه: زه پوهېرم، چي کوم منل شوي دی، خو په هغه پوهنیز او منلو لامل يې نه پوهېرم،
چي کوم دی او ولی؟

ایا په دی گوته پورته کيردي او که پوهنیز دلایل راول کيردي؟

که چا داراته ولیکل چي زما اند ناسم دی او که نه نو خنګه؟

د پوهني وزارت نصاب غونډه کي بله د منلشوي وي بېلګه، چي د عربي مایع لپاره يې
اندول پیدا کاوه: زه په دی غونډه کي پخپله ناست و م او په دی پربکره کيده، چي د عربي
مایع اندول پښتو باید، اوبلن، ولیکو، چي دا بېر ناسم دی او دا یواځي او یواځي د واورو
— چي او به شوي نه وي- خوي دی او نه د نورو مایعاتو. که ما هرڅومره هڅي وکري او
دلایل می راوله، نه منل کېده، چي گوندي زما يې له ژې سره څه.

له دی داسي برېښي، چي گوندي ژبه د مصلحت خبره ده او دا سمه خبره نه ده. ژبه له
پیداپښته شته او پیداپښت مصلحت نه مني. په دی هکله می لیکنه شته.

د مور ژې ته دېر څه ناسم رانوئلي، چي یواځي دما ورته فکر شوي او په هکله می يو
كتاب لیکلی، چي د کتابتون.کوم درنې خپروني کي خور دی.

دژبي په هکله هلته زما د پښتو په هکله دا لاندي دوه کتابونه دکټلو دي او که څه په دلایلو
ناسم وو، نو ماته چي هره جريمه تاکي منم يې، چي وړاندیز می دی د ناسمون په حالت
کي داکتری راخخه واخلي، د ناسمو کړنو له امله او که نه، نو بیاپی راسره ومنی او د
ستونځو ګاللو لپاره راته د پښتو داکتری راکړي. د ما دا تول کار لې ترلېره د پنځلسو کالو
کار دی.

په هکله می کتابونه:

(لومړۍ: د پښتو ژبلاړ (گرامر))

دویم: په پښتو کي ناسم ورځني شوي ویونه.

تاسوچي همدا شمېروني ته ورکړي، داکتابونه درته درکوي او یاپي کتابتون.کوم کي کتلی
شي.

اوسم دا لاندي:

۱- زه به هیڅکله هم دا سی خه ونه لیکم، چې یوه پوهنیزه موخه می په کې نه وي او زما په اند یو سم حواب ورنه لرو، ستاسو وخت بېچایه نه نیسم.

داسی نہ وايم، چي ۹۵% کي، حکه چي پوهنیزو خبرو کي یواحی سم او ناسم شته.

هغه بله غوره خبره چي په ياد بي رارم داده، چي ماهيچکله داسي وي نه دي کارولي، چي ما جور کري وي او مور ورسره بلنه يو، خو زما د ليکنو سره دا نابلديا شته، چي دباندنې ويونه په کي يانه شته او يا پېر کم دي، خو ناپوهور خه مي نه دي ليکلي.

۲ - ایا دا لھجہ یا یلدوں ویبینے ده؟

نه! دالھجہ نه ده، چی په ۳ م کی گوته ورتہ نیولشوی.

لھجہ پا بلدوں ویل نو چنگہ وی؟

لهجه دیوه وي خای اروند ببلابلو ويلو ته وايي، لكه: يما، يمو، يتا، يتو، يمور، يمير. دلته دا، بن، هم په دري دوله ويل كيري، چي دا هم بيا دري لهجي يا ببلابلي ويبني دي او يا دا: مور کور ته حؤ. يو دول ويبنه او بله دول ويبنه يا لهجه بي: مير کبر ته خي (كه دا مي سمه نه وي ليکلى)، راته سمه يي کري او ماته به بخشنده کوي).

۳ - دا ما چي يې په هکله پوښتلي، دا د یوه څه لپاره دري بېلابيل ژبتوکي دي او دا د ملکيت یا خاوندوالي لپاره نومهځاینيو دي.

د خاوندوالي لپاره په الماني کي د لومری کس لپاره mein د خاوندوالي پرونوم
پانومخاینیوی دی او انگربزی کی بی my دی.

د دی لپاره مور په پښتو کې درې بېلابېل انډول کاروو، چې زما له انده یو یې باید سم وي،
که څه هم پیداپښت ناسم څه مور ته نه راکوي، خو دا د وخت په تېرېدو سره بدليېلشی یا
بدليېلري.

مون وايو: لومري کس: يما، زما، دما،

دویم کس: پتا، ستا، دتا

دریم کس:د هغه (دهغی)

دا درې دوله نومحای نیوی دلومړي او دویم کس لپاره دي او د درېم کس لپاره ځانله،، د هغه (دهغې)، دې. زمور د پښتو د پوهنټون استادانو هم په دي هکله ليکنې کړي، چې ما یې ليکنو ته په خپل ګرامر او بل کتاب کې د سمون په هکله ليکنې خورې کړي.

د حالتونو څېرنيپاى

په پورته کي دريم کس لپاره ، د هغه (د هغې)، کي ، د، د ، هغه(هغې)، سره د یوه وی په څبر نه او بېل ليکلکېدى شي یا کيرې، نو دلته به ووايو، چي دا ، د ، د خاوندوالي مورفيم دی او هغه پرونوم سره مل رائې.

د ، د ، توليز کېدنه: که داسي تري پوه شو، خو په دي لومري او دويم کي به هم دا ، د ، د خاوندوالي مورفېم وي او له دي امله به دا ، د ، له ، ما او تا، سره دما، دتا د ژبلار له لاري سم وي.

نو: له دي دريو څخه د ژبلار له لاري دما، دمور، دتا د تاسو، د هغه(هغې)، هغوي سم دي او بس.

يادونه يا زماتينګار: تر هغې، چي تاسو ګرانو لوستونکو دانه وي رد کړي یا د دي بل سموالي راته په دلایلو نه وي رابنولي، نو دا به سم وي.

و ما ته به بخښه کوي، که ستري کوم مو.

په څنګيزه يادونه:

تر او سه پوري مي د خاوندوالي حالت کي یو پوستپوزېشن یا پسېخاينېوی و ميند او هغه ، ، لپاره ، دی.

الماني او انگربزي بي: für and for

پام: دا د ، پار ، لپاره یا په ځای نه دی، نو سره ګډ ليکل کيرې، ځکه یو وی دی او نه ګډوله.

د ، پار ، لپاره الماني او انگربزي هغه غوره بي: because of and wegen

په ژبلار کي نوي ميندنې

داکتر ماخان ميري شينواري

پيل يادونه: ژبه پيداپښت دی او څوک په پيداپښت کي ګوتې نه شي و هلۍ او که دا کار وشي، نو هرومرو به ناسم وي. دا په دي ترپيو هېښه، چي ما هم دلته له ځان څخه څه نه دي پيدا کري یا جور کري، هغه د پيداپښت څخه را پيدا څه مي سره شنلي یا روښانه کري، هيله ده چي سمه مي ميندلي وي.

هيله ده، چي ويي لولى، مرسته وکړي، د پښتو ژبلاري د ودي لپاره.

په پوهنیزه خېرنه کي باید مخامخوالی نه وي، دا په دي پرپيو هېډنه چي باید رد نه شي.

نن د ۲۰۲۱ ز کال د مارچ ۳۱ م په درې بجو می خوب کده وکړه، د همغه خپل چرت له امله، خو دژبي په هکله می میندنی وکړي، چي له دي امله ورته خوبن يم.

دا ليکنه په خو برخو وېشم او په لاندي توګه يي له تاسو سره گډوم:
لومړۍ: د ماپخوانۍ اند د ځنو اړیکووينو یا که غواړۍ، د اډپوزېشنونو په هکله
دويم: څنګه والي يا حالتونه

دریم: دا اوس می ورته د دي ليکني په هکله پام شوي نومحایانيوي، يا
مرستندوي نومحایانيوي او یاپي که هرڅه د بللو ورانديز کوي. دا دوه برخی
لري.

څلورم: پښتو- لبر تر لبره په داتيو حالت کي – یوائي پوستپوزېشنونه (پسې
ځایانيوي) لري.

پنځم: له الماني، انګربزي څخه مو د اډپوزېشنونو په پخوانۍ بنې ناسم پښتو
ژبارلي دي

و لومړۍ ته: د ماپخوانۍ اند، چي دا ځني ګډوله اړیکویونه به ګوندي
سنترپوزېشنونه وي:

له....څخه (سره، کره)، په کي، پر...باندي، تر.... پوري، و ... ته او
نور. ګومان می دا هم وو، چي ګوندي پښتو به مخ - پسې – سنتر ځاي نوي
ولري. په دي هکله می ليکني شته.

دابه په ليکنه کي روښانه شي.

دويم: څنګه والي يا حالتونه، چي لند يې بیا له تاسو سره گډوم.

د حالتونو څېرنپای

د پښتو ځنګه والي، پېر يا حالت ته د مشوري لپاره.

د الماني ژبلاړ په مته يا مرسته دا ځنګه والي (پېرونه، حالتونه) د پښتنو په مرسته په لاندي توګه روښانوو: دلته یواحی د پښتنو له لاري.

۱ - نوميز ځنګه والي: (څوک؟، چا؟)، (څه؟)

۲ - د خاوندوالي ځنګه والي: (د چا؟، د څه؟)

۳ - داتيو ځنګه والي: ۱ - (له چا؟)، (له څه؟)، ب - (وچا؟)، (وڅه؟) پ - (په چا؟)، (په څه؟)، ت - (پرچا؟)، (پرڅه؟)، ت - (ترچا؟)، (ترڅه؟)،

دلته دي پام او خبرې پري وشي، چي دا ځنګه ونوموو، يا نومول شوي (که وي). دي نور کي- گومان مي دی- ستونځي نه شته.

۴ - اکوزاتيو ځنګه والي: (چا، څوک، څه)

ګورو، چي ۱ - او ۴ - یو ډول دي، ټو ۱ - د کروني په ځنګه والي او ۴ - د پرکروني یانه کروني په ځنګه والي کي دی.

پښتنغونداله جوروو:

څوک له چا سره د چا له کور څخه د چا وکور ته لار او په څه کي پر څه
باندي څه یې د څه پرسر کېښود؟

داسي یې ټوابوو يا روښانه کوو:

(سپین) «۱» (له تور) «۲» سره (د تور) «۳» (له کور) «۴» څخه (د څلمي) «۵» (وکور) «۶» ته لار او (په کوتې) «۷» کي (پرمېز) «۸» باندي (كتاب) «۹» یې د چوکي (پرسر) «۱۰» باندي کېښود.

د الماني ژبلاړ له مخي به «۱» نوميز، «۲»، «۳»، «۴»، «۵»،
«۶»، «۷»، «۸» او «۱۰» داتيو، «۳»، «۵» واکوالۍ او «۹» اکوزاتيو
حالتويونه يا پېرونه او که غواړۍ ځنګه والي دي.

که ټول سره مرسته وکړو او دا پورته سره همغږیز کړو، نو زما په اند به مو د پښتو ژبې یو څه ستونځی اوبي کړي وي.

يادونه: ما چې دا پورته د حالت لپاره څنګه والی ليکلی، باور وکړۍ، چې دا حالت هم راته پېچلی برپښی، چې له عربی به سه وي او که نه؟

پرته له دې په دې پېړ هم نه پوهېرم، چې دا به حالت ته وايې او که څنګه؟ که دې کې هم هر څنګه پرپکړه وي یا وه، نو یو کار به مو سرته رسولی وي. هيله ده چې اندونه سره گډ کړو.

اوسم راحو:

و دريم ته: دا اوسم مې ورته پام راګرځېدلی نومحایينوي.

دا کوم دي؟ دارا، در، ور دې او مې، دې، ېې، چې د کارونو یې بېلاړل ځایونه شته.

دا په دوه برخو وپشو

الف: الف ۱ – موبه په پښتو ژبه کي د خاوندوالي لپاره مرستندوي یا پوره او که هر څنګه یې بولې نومحای نيوی لرو:

مې، دې، ېې. د دې، ېې، نارینه، بنځینه او پېړ هم همداسي دې او د، مې، دې، لپاره وايو چې، مو، . پونتنه دا ده چې به د دواړو لپاره وي او که د یوه لپاره.

دا هم په دوه پوله کارول کېږي

الف ۱ ۱ – که ووايو: کور مې (دې، ېې) سپین دې، نو پوهېرو، چې دا د خاوندوالي نومحای نيوی دې او که ووايو:

الف ۱ ۲ – که ووايو: کتاب مې (دې، ېې) واحشت، نو دلته دا بیا نوميز حالت دې. دلته بیا د کړونې په څېر رامنځ ته کېږي. هيله ده، چې په دې هکله به هم کران مینه وال مرسته وکړي.

الف ۲ – همداسي د داتيو لپاره هم دا لاندي نومحایينوي لرو:

را، در، ور، چې زیات یې هم همداسي دي.

د دې لپاره به یې الماني او انگريزي اندول راور او وبه ګورو، چې دا هم
همهغسي موخوردي
ب - څنګه والي يا حالتونه.

ب ۱ - د خاوندوالي څنګه والي يا حالت

انګربزي نومحائينوي د خاوندوالي لباره

His yuors my

الماني.....

Sein dein mein

اندول پښتو یې د ساده يا نيم - يا خاوندوالي نومحائي نيوو سره.

مي دي یې

پښتو پوره يا ورسره بلد نومحائي نيووي

دما دتا د هغه... او نور

يادونه بسخينه او بېر یې په پام کي نه دي نیول شوي.

(My (mein) house (Haus

کور مي

دماکور

ب ۲ - د داتيو څنګه والي يا حالت

را - ، در - ، ور - (څخه، سره، کره، باندي، لاندي، کي، پوري، ته، ...)

که الماني ته مو پام راوګرحوو، نو دا پورته اړیکویونه ټول د داتيو په څنګه
والي کي دي.

له ما - ، له تا - له هغه (هغى) - (خخه، سره، كره) او
 پر... باندى، پر (ما، تا، هغه...) باندى او پوري، په (ما، تا، هغه، ...) كى،
 تر ... پوري، و ... ته
 (و....) په کندهارى گردد كى په روښانه توګه شته
 كور مى، - دى، - يى،
 انگربزى نومھري د داتيو لپاره
 him you me
 الماي نومھري د لپاره
 Ihm dir mir
 پېښتو نومھري د داتيو لپاره
 را در ور

دا پورته، مرستتدوى (?) نومھائينيوي ديو او دېرو لپاره هم دي او تىك ھمهغه
 د الماني او انگربزى په چبر د داتيو حالت بنابياو دا لاندى يې بل یول دي.
 له ما له تا له هغه او نور

د حالتونو خېرنې له مخي پاي لاس ته رارنه او گومان مى دي، چي داپرېکرە-
 كه راسره ومنل شوه - نوي وي.

څلورم: پېښتو ژبه یواحى او يا لېر تر لېر د داتيو حالت کي یواحى
 پوستپوزېشنونه لري.

څه پوهېرو، چي دا پوستپوزېشنونه دي؟

داله.... (خخه، سره ...) او همداسي دا په... کي او پر... باندى، تر... پوري
 او نور سنتريپوزېشنونه نه دي؟

هغه اړيكويونه چي د را، در، ور سره راھي، برپني چي بوسټپوزېشنونه دي.

د حالتونو څېرنيپاى

نو داله، په، تر او نور نو بیا کوم ژبني توکي یا ژبني څه دي او همداسي خپلواکه تربیپو هبنده هم نه لري. دابه روښانه کړو. دا یواحی د یوه نومحری سره پرپیو پدنھلري یا یې پهواک کي دي او بس.

که منلي مو وي، چي، د، دخاوندوالي مورفېم دي او له مي، دي، یې څخه همداسي برېښي، نو دلته هم دا، له، په، پر، تر...، د داتيو حالت مورفېمونه دي او یا د ما، دتا، دهغه،... سره یوځای داتيو حالت ورکوي.

بل لامل یې دا دي، چي داله، په را، در، ور کي دننه یا خوندي دي.

يو څو بېلګي:

له ما(ـتا،ـهغه....) څخه ولاړ. را (در، ور) څخه ولاړ.

تر تا پوري درورسېد. درپوري در ورسېد.

يادونه: که دا سم وي، نو گورو، چي تر مور تل ناسم او زيات کاروو.

پنځم: له الماني، انګرېزې څخه مو د ادپوزېشنونو په پخوانې بنې ناسم پېښتو ژبارلي دي، داچي داله، په، پر، و، تر نو په الماني او نګرېزې داسي نه دي؟

ما تراوسه پوري داسي انګېرل:

۱ – له... څخه، يا ځانله له from vor;

۲ – تر يا تر ... (پوري) bis; until

۳ – په... کي im, in

۴ – پر.... باندي يا پر auf, of

۵ – و....ته zu, to

۶ – له .. سره mit, with

د لپاره د پېښتو دې: Vor, bis, in, auf, zu

څخه، پوري، کي، باندي، ته

یوه بېلگە: سپین راخخە در روان شو او په لند وخت کي درپوري در رسيري.

شپين له ما خخە و تا ته در روان شو او په لند وخت کي به تر تاپوري
ذرورسيري.

دلته دى اروند دى ته هم پام راوړل، درواړول، وروارول شي، چي دلته لکه
raghi، درغى، ورغى هم شته.

دا د خېرلۇ خونديونه راته پېچلى، خو له ردولو يا مخامخوالى راته ازاده يا
خپلواكه بربىنى.

بیا لند: له، تر، په، پر، خپلواكه پرپيوهېدنى نه لري او د اړیکويونو پهواک کي
دي..

هيله ده، چي پر دي باندي به يو له بل سره ګرمى خبرى ولرو.

= تکيه اړ نومحاینیوی: Klitikum

پیل یادونه: تر هغى پوري، چي ما و ځان ته روښانه کړه، دا لیکنه يا همهغه د
مادا ډول لیکني په پېستو کي تراوسه پوري یواحنى دی، چي له دی امله به
ستونځي ولري. دا لیکو او په خبرو کي کاروو، خو ېپلاريزه لار سره يې بلد
نه يو، نو د خبرو او د پام وړ راته بربىنى.

کليتيكي (له زري یوناني γλιτικόν رابېل شوي تکيه شوي ويي) هغه
ويي، چي کليتيكون يا تکيه اړ ويي، په دې پوهېدنه، چي په يوه بل ويي باید
تکيه وي (دا خو هغه تولیز یا د نورو ژبو څخه رانیولی پېژند دی، دا کېدى
شي په پېستو کي بل ډول راشي، چي فکر باید ورته وشي او دا چي زه ګورم،
د پېستو دا کليتيكي نومحاینیوی، چي د ما لخوا انډول داسي راوړل او بل
شوي، بل ډول دي هم، خو دا اوږد او په ګډه فکر غواړي، چي دا نه شته).
هغه ويونه، چي تکيه پري کوي بنسټ ويي بلل کيږي او پرته له دې څخه
تکيه ويي يا مېلمه پال ويي دی. دا ترن ويي له تکيه اړ ويي سره يو نردې
غږيز یاموزيکي یووالى جورووي، دېر وخت phonologisches فونولوژيکي

ویي دی. په دی موخه تکیه اړ ویبونه خپلواک او ازاد ویبونه نه دی او د خپلواک ویبونو او افېکسونو (مخترو؟؟) په منح کي ځانګړی ځای نیسي. یو لړ کريتيرين شته، چې افېکسونه له تکیه اړ ویبونو څخه توپيروي، کېږي شي افېکسونه په بنه جورونه کي نامنظموالی راولي او په تکیه اړ ویبونو کي په تولیزه توګه بنستويي کي بدلون نه رائي.

۱ - (دا برخه په څېرلو کي داسي پېچلي برښني، چې کېږي شي د پېنټو او الماني څېرنۍ سره توپير ولري، خو زه به هغه زه ورڅه پوه شوي ليکنه له تاسو سره شريکه کرم، چې پوره کونه یې بیا راتلوکي ژېپوهان په غاره باید واختنۍ شي).

۲ - په هره برخه کي بېلګي هم نه شته، ځکه چې برته له تکیه اړ ویبونو څخه داسي روښانه دا افېکس او بنه نه پېزنم، خو پېژند مې یې در سره سه ګډ کړي دی.

کلیتیکي یا تکیه اړ نومحاینیوی لرو:

تکیه اړ نور هم د هغوي د بنستونو د دول له مخي څخه توپيریزی. هغوي سینتاکتیکي (د غوندلو او غوندلو جورونو اړوند، د غوندلپوهنی اړوند) تاکلې یا په یوه مورفولوزیکي کاتېګوري کي رابند وي.

مور دوه دوله تکیه اړ ویونه یا نومحاینیوی پېژنو:

۱ - Proklitika هغه ویبونه یا بنه یې نومحاینیوی دی، چې پسي راتلونکي ویي باندي تکیه کوي.

۲ - Enklitika هغه نومحاینیوی دی، چې ځانونه د مخه تلونکو ویبونو پسي تکیه کوي د مخه تکیه اړنومحاینیوی(pro- klitisch): یو (د مخه تکیه وي) پسي تلونی ویي پوري داسي تکیه وي، چې یوځای یو ویي جور کري.

دا نومحاینیوی تول درې دی: را، در ، ور.

يادونه: زه چې دا ویونه په نج کي گورم، نو د هغه څه سره چې زه یې له الماني لولم، پوره توپير لري، چې دا همداسي باید وي هم.

يوه اړیښه یادونه: ما دلته د دی نومونو لاندي خېرلي، کېږي شي / به نورو ژبو کي، چي داسي خوي ولري، په هغو کي بنه روښانه شوی وي، خو زه نه پرپيوهېرم. هرڅنګه چي وي، دا خېرلي، چي د هر نامه لاندي وي، ژښيزه ستونځه په کي نه شته. که دا نوميزه ستونځه بل ډول چا بللي وي يا بولي، له هغې څخه زه خبر نه يم او هيله ده، چي راسره گډ به يې کړي.
همداسي: دا په پښتو کي لړ د پوښتني دی، چي له بنسته ويي سره یوځای يو ويي جوروی او که څنګه؟
بېلګي يې: را څخه او که راخخه، را پسي او که راپسي، را سره او که راسره.

د دی نومحایینيو کارونه هم ژپيو هنېز په دوه ډوله وييونو يا تکيه وييونو سره راخي، چي بېل او گډ ليکلو کي دي هم پام ورته وشي.
۱۱ - د کروني يا اوبليکوس حالت کي

۱۲ - په نه کروني يا اوبليکوس حالت کي او هلتہ هم یواحی د پسپحایینيو د مخه تکيه اړ نومحایینيو دي.

۱۳ - ته: مور کړنويونه لرو، چي په هغو کي پرېکروني نه شته، لکه: تلل.
داسي ويونه لوريز کړنويونه هم بلکيري او دارا، در، ور هم د همدي وييونو سره راخي. دارا، در، ور. له دي کړنويونو سره گډ يو ويي جوروی. مور وايو: تلل، راتلل، ورتلل. در تلل.

که د دی سره مور يوه کروني غونډله جوروو، نو وايوو: زه درحُم، ته راخي او هغه ورخي او همداسي زه حُم، ته حي او نور.

دلته ګوره د ټائیز نومحایینيو سره دارا، در، ور هم د هغه کړنويي، تلل سره راخي.

داد هغه مي، دي، يې په خېر لکه هلتہ د هغو لپاره ما، تا، هغه ... او نور راخي، خو په دي کي داسي نه ده، نو څنګه فکر باید دلته وشي?
که ولرو: راخي. پوښته: څوک راخي؟ څوابه: زه، (هغه، ته...) راهم (راخي، راخي,...)

دلته ګورو، چي د پوښتو په څوابولو کي دا کړنومو ويونه ورسره مل دي.
داسي برېښي، چي د حُم او ... سره دارا، در، ور بيا نه بېلډونکي تړلي، دا په دي پوهېننه، چي د هغو برخه ده.

و ۲ - ته: دلته دا را، در، ور یواحی د پسېځاینیوو سره راھي. دا چې دا هم ګډ یا بېل لیکل کېري، د پام ور دي. مور لرو: را(در، ور) سره (څخه، کره، پوري کې او نور)

دا بې له دی اينکلېتيکي نومحائينیوو داسي ليکو: له ما (له تا، له هغه...) سره(څخه، کره، پسي)، په ما (په تا، په هغه...) کي، پرمما(پرتا، پرهغه) باندي(پوري)، وما(وتا، وهغه، ..) ته. که نور وي، نو ګران لوستونکي دی ورته پام وکري.

يادونه: دا څه چې مور داسي بولو يا ايي د الماني په مرسته بي داسي را خلم، په الماني کي يا نه شته او يا داسي نه دي، بېلگي بي اړښي نه بولم.

اينکلېتيکي يا پسي تکيه اړ نومحائينیوي:

پسي تکيه نومحائينیوي یوه شیدنده لري، که هغه په یوه کړنوبي پسي ورزيات شي. زيات وخت په خبریزه ژبه کي يا په شعرونو کي ومخ ته راھي او په لکنیزه ژبه کي بیا ډېر يا نه لیکل کېري.

دا نومحای نیوي دا لاندی څلور دي.

، مې، مو، دي ، بي،،.

يوه پېل يادونه: مور لرو: ا - کتاب مي واخت. ب - کتاب مي سپین ۍ.
ګورو: په ا - کي: په غونډله کي مي کرونۍ دی، نو له دی امله، ، ما ، او په ب - کي ، مې ، نه کرونۍ دی، نو له دی امله د اړونډه حالت سره سم د هغه حالت یو مورفېم ، چې پهدي غونډله کي ، د ، دې د ، ما ، سره ور زيات شي، نو له دی امله د ، مې ، په ، دما، راھي. ګوري، چې پښتو ژبه د ژبلاړ له مخي څومره له یوه څه څخه دوه ډوله پوهېښي لري، چې دا ، مې ، یوه غونډله کي ، ما ، او په بله کي کي ، دما، دي.

داسي به ومخ ته لار شو، چې

۱ - لوړۍ به درې غونډلي راورو، یواحی د یوه کرونۍ سره او بیا به د دي په مټه پېژند ورکړو.

خبره په څوک او چا کې هم ده

۱۱ - کتاب مي واخست.

چا کتاب واخست؟

ما کتاب واخست. له دي لاس ته رائي

ما کتاب واخست = کتاب مي واخست

۲۱ - کتاب اخلم (که پام وکرو، نو په دي روان حالت کي ، ، کتاب اخلم،
تکيه اړ نومحایینوي نه شته او و پوبنستني ته، چي: څوک کتاب اخلي؟ زه کتاب
اخلم، نو د دي لاس ته راويرنه به داوي، چي دا غونډله ، ، کتاب اخلم،، په
څلپه خته کي سمه يا پوره نه ده او دلته باید تل ورسره ، ، زه،، وي، په دي
پوهېډنه چي ارونډ کروني باید ورسره وي. څوک کتاب اخلي؟ زه کتاب
اخلم).

اړښنه يادونه: دا نومحایینوي، د هغه کرنویبیونو لپاره رائي، چي پربکړونی
ولري.....

يادونه: دېر بنه رائي، چي دا غونډلي د پوبنستغونډلو له لاري روښانه شي او
داسي سمي هم رائي.

څوک کتاب اخلي؟

زه کتاب اخلم = کتاب اخلم

چا کتاب واخست؟

ما کتاب واخست=کتاب مي واخست

۳۱ - کتاب دي اخلم

د تا کتاب اخلم

څوک د چا کتاب اخلي؟

زه د تا کتاب اخلم.

۲ - په دي حالت کي به هم وګورو، چي څو غونډلي ليکلی شو اودا څنګه؟

۲ - کتاب مي سپين دي

د چا کتاب سپين دي؟

د ما کتاب سپين دي. له دي څخه و لاس ته رائي، چي:

د ما کتاب سپین دی = کتاب می سپین دی

له دي پورته راونو څخه داسي برپني، چي دا پسي تکيه اړ نومحایانيوي دا
ندۍ لري.

په ۱ - کي مي، مو، دي، يې د کړنوييونو سره کړوني يا رېكتوس دی او

په ۲ - کي خويويونو سره نه کړوني دي يا دا د خاوندوالي حالت دي.

د ژبلاړي په بتست پېژند کي يې داسي هم دي، چي دا نومحایانيوي په خبرې به
کي راځي او په ليکنژبه کي نه راځي.

راځي، چي د دي لپاره لږ تر لږه دا یوه غونډله راورو او بیايو اړونده پوبنته
پوبنتغونډله راورو او با د دي پوبنتغونډلي ټواب په همغه تېري موخي

ورکړو. پام ورته کوو:

لرو: کتاب می يې راورو.

پوبنته: چا د چا څه شی راورو:

ټواب: همغه دما کتاب راورو.

ګوره چي دا ټواب په همغه موخي دي، خو د همهغو تکيه اړ نومحایانيو سره
نه.

دا ګوره یوه په زړه پوري موضوع ده، چي باید پام ورته راوبنتي وي.

ډاکټر ماخان مېرى شينوارى

د حالتونو نوي څېرنيپوهه

بيا ژبلاړيزه نوي څېرن-اند يا څېرنيپوهه:

پښتو د ژبلاړي له مخي څخه هم یوه هکپکونکي ژبلاړيزه او نه (پوره) يا بنه
يې کمه څېرل شوي ژبه ده.

نن د ۲۰۲۲ زک د سپتیمبر ۲۶ د سهار یا شپی ۴ بجی. فکر می تول د پښتو په ژبلار کي دی او په ژبلار کي دی **څېرن اند** (د څېرنپای په بنسټ اند ته) ته ورسیدم:

پښتو یوه ډیر بنه روښانه ژبلار لري. دا چې ژبلار په ژبو کي د ژبې د جوړښت شته لاري څېري، نو زه تل له یوه اند څخه وبل ته ځم او د نوي څېرنپوهی سره مخامخ کېږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره ګډوم.

په پښتو چې زه تراووسه پوري له پښتنو څخه ليکل شوي ژبلار سره داسي لبر بلدنيا لرم او د پښتو ژبلار د ترتیب لپاره می زیات د ژبلار لپاره الماني ادبیات کارولی او بیا هغه، چې د دباندیمو له خوا ليکل شوي، نو هرو مرو د زیات فکر ور دی، ځکه چې د تولو ژبو ژبلاري ډېر توپیر سره لري، چې یو له بل څخه ګټه اخستلکبدی شي، خو ورته والی به ونه لري یا ډېر کم.

زه چې د ما په څېرنو کي تر او سه پوري وپوهېدم، هغه دا ده، چې مور په حالتونو کي ډېري ستونځی لرو، چې په هکله یې ما هم ډېري لیکنی کري او دا هم تل د تېرو لیکنو په بشپړدو.

او س خپلی دی راته پیدا موخي اند ته، چې کړۍ شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونی او نه کړونی په ځای په څلورو حالتونو ووېشو او یا په دوه حالتونو داسي چې دا نه کړونی حالت بیا دری برخی ولري. دا به نو ګران لوستونکي او هيله ده ژپوهان په ګډه سره برابر کړي شو.

د پښتو حالتونه لند بې له ډېري شنني:

لومړۍ - کړونۍ : نومویونه (نومونه او نومحایینوي)؛ زه، ما، ته، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو را وړلو ته بیا اړتیا هم نه وي. (۱)

پېلګي:

لومړۍ ۱ - زه مړي خورم. ما مړي و خوره.

لومړۍ ۲ - ته مړي خوري. تا مړي و خوره.

د حالتونو څېړنپاڼي

لومړۍ ۳ - هغه مړي خوري. هغه مړي و خوره. او داسي نور هم....

دويم: پرېکړونۍ: هغه نومونه یا نومځاینيوي دي، چي څه پري کېږي، لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسیا کوي.

يادونه: د کړونې او پرېکړونې په منځکي دا توپير دي، چي کله، چي کړونې په زه پیل شي، نو پرېکړونې بې ما دي او په څت، چي کړونې ما وي، نو پرېکړونې زه دي.

بېلګي: دويم ۱ - ته (ما، هغه) وهي. تا (زه، هغه) ووهلم.

دويم ۲ - هغه (ما، تا) وهي. هغه زه ووهلم (ته ووهلې).

ګومان مې دي، دابه بسیا وکړي.

يادونه: په نورو حالتونو کي د زه، ته، هغه.....

دریم: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نومویونو (نومونو، نومځاینيوو)
سره د خاوندوالي مورفیم ،، د ،، د مخه راخی.

بېلګه: دما (دتا، د هغه) کتاب.

څلورم: د پسېځاینيوو حالت:

بېلګي:

څلورم ۱ - له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم ۲ - پرميز (باندي، پوري، پسي)

پنځم ۳ - په ما کې.

څلورم ۴ - و ما ته.

څلورم ۵ - تر ماپوري. او نور.....

په څلورم کي څخه، سره،.. کي، باندي، پوري، ته ... پسپحائينيوی دي او، له،
تر، په، پر، و ...

د پسپحائينيوو اړونده مورفېمونه دي.

ګورو، چې دلته د نومويونو د مخه د بېلا بېلو پسپحائينيوو اړونده مورفېيونه
راهۍ، نو له دي امله دا د پسپحائينيوو حالت بللى شو.

په څلورم کي څخه، سره،.. کي، باندي، پوري، ته ... پسپحائينيوی دي او، له،
تر، په، پر، و ...

د پسپحائينيوو اړونده مورفېمونه دي.

څنګه کړي شو دا وښایو؟

د تکيه اړ نومحائينيوو په بنست

۱ - پسي تکيه اړ: مې، مو، دي، يې: دا پسي تکيه اړ نومحائينيوی د یوه نوموي
پسي راهۍ

۲ - د مخه تکيه اړ: را، در، ور : دا د مخه تکيه اړ نومحائينيوی د یوه
پسپحائينيوی او یواحۍ د پسپحائينيوی د مخه راهۍ، نو له دي امله د پسپحائينيوی
حالت يې بولم.

و ۱ ته-

و ۱ ته - دا پسي تکيه اړ یا اينكلطيکي نومحائينيوی دوه ځایونو کي کارول
کېږي،

۱۱ - دانومحائينيوی، چې نومويونو پسي راهۍ، که د مخه نومحائينيوی يې د
ېړبکروني په حالت کي وي، نو پخپله دا پسي نومحائينيوی يې کړونی دي.

د حالتونو څېرپای

بېلگه: کتاب می واحسته. د لته کتاب پرېکړونی دی او می کړونی.

۱ - که د دی نومحاینیوی د مخه نوموی د دی نومحاینیوی پسی د یوه خوي سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي حالت دی.

کتاب می سره پوبنونه لري.

و ۲ ته -

۲ - دا نومحاینیوی که د کرنوی د مخه راشی، نو دا لوریز کړنویونه دی، چې و مور ته د دی اوس موخي له امله دا همدموره بسیا کوي.

۲ - که دا نومحاینیوی د پسېحاینیوی د مخه راشی، نو دا له دی امله د پسېحاینیوو حالت دی او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پوري، باندي، کي،...).

ګورو دا دلته یواحی له پسېحاینیوو څخه د مخه راحی.

که غوارۍ داسي هم کېدى شي، چې ووایو:

پښتو دوه حالتونه ربکتوس او اوبليکو يا کړونی او نه کړونی حالتونه، چې دا لومړی بي کړونی او پسی درې بي نه کړونی حالتونه وبولو. دنوري روښانټيا لپاره پوره ليکني په کتاب کي شته.

له دی سره مو هغه اړین څه وښوول، خو اوس اندونه، ګوتنيونی، سمونونه او وړاندیزونه سره ګډ کړو.

ما د دې ليکني سره - داسي انډم- چې د تولو له ما څخه د حالتونو په هکله ليکنو ته پايتکي (د پاي تکي) کېښېښود. تاسو تول دي راته بریالي وي.

د پښتو حالتونو د ستونځوبیو بریا

خنګه دي لاس ته راورني ته بريالي شوم؟

دېر خوبن يم او باوروکړي، چې ورته پام می شو، چې دا کار خود لوړۍ ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو ګلونو د څېرنو لاس ته راورنه ده، چې غوندنه شپه می خوب کده وکړه. د ما ډېر څه، چې څه می کړي یا څه باید وکړم، د شپې په چرت یا د شپې په فکر ګړنجلو-مه راپوري خاندی، دا تکيه کلام لکه چې کارول کېږي-کې را پیدا کېږي. خواجاه راکري، چې له هر څه څخه د مخه یوه اړښنه یادونه وکړم.

اړښنه یادونه: باور وکړي، چې خانپالی نه يم او بل د لیونتوب یا د زوروکوال ګومان می هم په ځان نه رائي. دا باید روښانه کرم، چې تر خو پوري دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپیدا اند چا په پوهنیزو د لایلو نه وي رد کړي، تر هغې پوري باید سم وګنل شي او که داسي وي، نو بیا مور تولو ته د دی بريما مبارکي وايم.

د ما په دې دعوه کې دوه موخي دي، چې د مور ژبواهان او نور ژبمينه وال دې ته راپارېږي، د نورو پوهنیزه څېرنو په بنستې بې رد کړي، چې دا به هم د ماد دعوه رد کول، خو بیا به هم دا هڅول د ما بریا وي.

د ما په څېرنو کې می تل دي ته فکر شته، چې په پښتو کې حالتونه کم یا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورڅخه نا خبر يم، هغه به هم رامیدان ته شي، چې زه به ورته خوبن او د دې بريما په څرګندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدي هکله می د خپلو څېرنو یو کتاب برابراوه.

دې بريما ته مې نو خنګه لار ومينده؟

--- د حالتونو په څېرنو مې پېل وکړ، چې د ما په لوړنیو د پښتو ژبلار کتابونو کې هم شته.

لومړۍ مې دا حالتونه د الماني حالتونو په بنسټ وڅېرل، خو په پښتو کونه کې یې کوم ناسمون نه دی راغلې، خو دی څېرلو موخه وره او پایلاس ته راوړنه نه لروده. بیا مې ځنو ملګرو او ژبمینه والو دی ته پام راوړ اووه، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس(ولادړ یا کړونې حالت) او اوبليکوس (پروت یا نه کړون ی حالت) حالتونه دي.

هغه مې وڅېرل او په هکله مې د یوه څوان پوه کامران منګل لیکنه یا ماته په کمنټ ولیکل، چې ، د ، د خاودوالی مورفېم دی. پوه شوم، چې ، د ، پرته له نوموبيونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدله مې ورته پام شو، چې ، د ، د خاوندوالي حالت یو مورفېم وي او خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دا له، په، پر، او هم باید د کوم حالت یا حالتونو مورفېمونه وي او پرته له نوموبيونو څخه به خلپواکه پوهېدنه ونه لري. ګومان مې سم وو، خو پري باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر خو پوري چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړۍ د اينکلېتيکي حالت (پسي تکيه اړ حالت) سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتیا ځکه نه شوه رواستلى چې دې پسي او د مخه تکيه اړ هم ورسره یوځای څېرل شوي وو، خو همدله راته د نومحایانيوو را، در، ور چې پروکلېتيکي یا د مخه تکيه اړ نومحایانيوی دې په مرسته دا فکر پیدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه، د، د حالتونو مورفېمونه دي او دا د (را، در، ور)(څخه، سره، کره، ته، پوري، کي او نور) کارونې له امله بیا د وخت په تېرپدو سره دا فکر هم راته پیداشو، چې پښتو نو یواحې پيوستپوز پشنونه لري.

کله چې د کلېتيکي (تکيه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اېنکلېتيکي (پسي تکيه اړ) او پروکلېتيکي (د مخه تکيه اړ) نومحایانيوی لري، نو دي پاي ته راوسېدم.

د دوه حالتونو کړونې او نه کړونو څخه بیا همدي څلورو حالتونو ته راغلم.

له دي څخه د مخه مي دا برياوي هم لووي څښتن په برخه کري، چي له، پر، او نور – لکه دباندي او افغاني پښتو پوهان بي وايي- پرپوزېشنونه نه دي او دا یواحی د حالتونو اړونده مورفېمونه دي، چي پرته له، نوموييونو بله پوهېننه نه لري او همداسي چي پښتو یواحی پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه ميندني چي دي، له نوم څخه بي پوهېرو، چي په ژبه کي شته څه دي، چي هغې ته مو باید پام شوی وي.

یوه غوره خبره داده، چي د موبه تېرو ژبېپوهانو څلې ژبي ته په دي لند وخت کي ډېر کار کري، ځکه چي پښتو ژبي ته د کار کړلو وخت ډېر لبر وو. ژبه مو داسي په ۱۹۳۲ ز کي داسي په نامه په رسميت کي دننه شوه او بيا په ۱۹۶۴ ز کي - چي هله د پښتو ټولنه هم جوره وه - قانوني شوه، نو دا د یوې ژبي د ودي ډېر لبر وخت دی، چي د دوي ګار زه بيا بيا ستايم.

پاى يادونه:

موره باید ومنو چې:

لومړۍ: ژبه پیداپښت دی او نه لکه چي وايو: قرارداد.

دویم: ژبه مو پنځه زره کلنه څوانه ژبه ده. څوانه په دي پوهېننه چي نېردي له نوي ګلونو څخه راپه ډېټوا او له ۱۹۶۴ ز ک څخه وروسته بي هغه خپل رسمي ځای د ګانون په څلورديوالی کي نیولی، خو په عمل کي اوسله هم تري لري ده، خو دا باید ووايم، چي وده یې پوره بنه ده.

دریم: زه چي گورم، په ژبه کي مو هغه ډېري ستونځي په حالتونو کي دي.

زه به له دي ليکني سره و ځان ته دا اجازه ورکړم، چي دا د حالتونو ستونځي مي له ډېرو ستونځو څخه وروسته اوږي کري دي.

-- په ليکنه کي تکرارا له دی امله هم راغلی، چې هره ليکنه په بېلا بېلو ورکرو حالتونو په هکله ليکل شوي، چې ماته بیا د داسي کار سمه راتلونه او ترتیبونه نه کېدونکي وبرېښبده. توان نور دومره نه دی.

-- د تولو ژبو ژبلاري يو له بل سره پوره توپير لري لکه چې ژبي سره توپير لري، خو و خپلي ژبلار ته د نورو پرمختنلوا ژبو څخه د نوي میندونو په څېر کته اخستن کېدي شي او هلته يو نوي څه چې کتل کېري مور ته هم د خپلي ژبي د ودي لپاره يو فکر راکوي.

د پېښتو ژبلاریزه څېرنه کي مو څه ته باید پام وي؟

د ژبي معیاريکېدنه کله کېدونکي ده؟

د ژبي معیاريکېدنه هغه وخت کېدلی شي، چې زسمی وي او د دولت له خوا څخه یې ملنړ وشي.

مور د څه ډول ليکنو سره مخامنځ کېرو او له هغه څخه باید څه ډول کته واکلو؟

مور لرو:

۱ – تاریخي ژبه.

۲ – کلیوالی ژبه او

۳ – معیاري ژبه

د مور موخه دا ده چې ژبه مو هغه معیاري حالت غوره کړي، چې په خواشینې یې باید ووایم، چې لا تراوسه پوري نه د معیاري شوي، لاملونه یې نه راوړم، خو که خبرو ته مو سره اړتیاوه، پري غږېدلی شو.

په ژبه کي حزف او که حذف(ووبختنی، چي راته برگ نه شی، خو عربی می - په خواشی باید ووایم نه ده زده، خو هڅېرم، چېله موخه تر شونی پولی پوري په پښتو ویبونو هم روښانه کړی شم - نه ده زده) یا پرېښودل او یا ورځنه تېرېدل نه شته.

دا پرېښودونه په څه پوهېدنه ده؟

که همدا حالتونه راواخلو نو د ، له کابل څخه و کور ته حم. داسي لیکلی شو: د کابله کورته حو. دلته که ،“څخه”， او ،“و”， ونه لیکل شی، نو دا دی پرواونه لري. دا کېدی شي پهډپرو ډولونو وليکل شو، خو دا دچا خوبننه ده او نه لهدي امله، چي ګوندي سري پر پوهېږي. بېرته همدي ته راحو، چي دا دژبي دسم بنوولو لپاره ژبلاريز لامن نه شي کېدی، پیداښتنيمګړتیاوي نه مني او ناسمي دي.

ژبه چي په معياري توګه څنګه جوره ده همهځسي جوره ده او بدلون یې ناپیداښتني دي.

په ژبه کي تاريخي ویبونه، دا په دې پوهېدنه، چي هغه او دغه ليکوال داسي یا هځسي لیکلی، نو باید سم وي (په دې پوهېدنه، چي باید معياري وي) او یا دا چي هغه او دغه ژبپوه لیکلی، نو باید همهځسي وي، دا دواړه دیوه څه لپاره دښوولو بسیا نه کوي. دا چي ژبه نوي ده، نو ژبلار هم نوي څېرل کېري او دا څېرنه دژبي د جورېښت په بنسټ کېري، چي هغه سمه څېره یې سمه ده یا هغه معياري ليکنډول یې باید سم وي او هغه سم دي.

خبری نوري نه اوږدوم او په دې لار کي مور ته د لا ډېررو بریاوو په هېله.

ډاکټر ماخان مېرى شینواری

برېښناپته: smakhan1946@gmail.com

دوه پرانستي غوبنتنليکونه:

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و ریاست ته دوه پرانستي ليکونه!

ډېررو درنو د پوهنتونو د پښتو استادانو، د پوهنۍ وزارت او د علومو اکادمي استادانو ته یو پرانستي غوبنتنليک.

د حالتونو څېرنيپاى

سر له نن څخه مي ورانديز دی، چي دا د پښتو د حالتونو، چي په پښتو کي خو حالتونه دی د بنوونکي په درسي نصاب کي او همدا ډول په نورو پوهنېزو پروګرامونو کي وړگه شي، چي دير اړيین دی:

مور په پښتو کي څلور حالتونه لرو، چي دا لاندي دی:

لومړۍ: کړونکي حالت: دا هغه حالت دی، چي څه په کي کېږي، او یا کړل کېږي.

دا حالت د هر کس یا کسانو لپاره دوه نومځاینيوی لري، چي زه، ته، هغه او ما، تا، هغه دی. زه به دلته همدا یو زه او ما سره دا څېرنه یابسه یې روښانه ونه و مخ ته بوزم.

الومړۍ – هغه کړنکه چي کېږي، په هغې کي د وختونو په هکله نومځاینيوی نه بدليږي.

لكه: زه پاڅېرم او زه پاڅېدم. دلته د اوس او د تېروخت نومځاینيوی همهګه،، زه ،، دی.

۲لومړۍ – دا هغه کړنکه ده، چي پرېکړونکي لري او له دې امله کړل کېږي. په دې حالت کي وخت اړوند نومځاینيوی بدليږي او په لاندي ډول:

۱لومړۍ ۱ – زه ډودی خورم. د دې اوس وخت لپاره، چي ډودی پرېکړونکي ده.

۲لومړۍ ۲ – ما ډودی وخره. دا د تېر وخت لپاره د ،، زه ،، په ئاي ،، ما ،، راخې، چي دلته هم ډودی پرېکړونکي ده.

دویم: د پرېکړونکي حالت: په دې حالت کي پر یو څه یا چا باندي څه کېږي یا کړل کېږي.

دا حالت هم د لومړۍ حالت په څېر دی، خو د نومځاینيو دندې یې دلته بدليږي.

ادويم: دا هغه حالت دی، چي پرېکړونکي یو کړونکي لري.

ادويم ۱ – ما غورڅوي.

ادويم ۲ - زه دې وغورڅولم.

۲دویم ۱ - زه غورڅېرم او

۲دویم ۲ - زه وغورڅېدم.

دا به دواړه اوس په یوه غونډله کي یوځای راوړو، چي کړونۍ او پړکړونۍ په یوځای وي.

ما ته غورځوي. زه تا وغورځولم.

درېم: خاوندوالي حالت: په دې حالت کې یو د ، د ، مورفېم، چې خپلواکه پوهېښه نه لري، د یوه نومويي سره یوځای راځي او د یوه چا یا یوه څه خاوندوالي وښايي:

لکه: دما کور یا د سپین کور. دا د کور خاوندوالي د مورفېم، د ، سره څرګندېږي.

پادونه: له دې امله په زما، یما او د ما کي د ما سم او معیاري دی.

نومونه: ، د ، د خاوندوالي حالت مورفېم.

څلورم: د پېځاینیوو حالت:

په پېښتو کي دا هغه د ژبې ستونځمنه برخه ده، خو که له دې سره سم کار و مخ ته بوتلل شي، کومې ستونځي نه زېروي او راتلونکي ليکنې مو له ناسمونو ساتي.

دا به لومرۍ د کليتيکي دا په دې پوهېښه، چې دلته د اينکليتيکي نومځاینیوو سره ولیکو:

يو - (را، در، ور) (څخه، سره، کره، کي، باندي، پوري، پوري، ته... که نور و مخ ته راغلل، نو لار يې همدا ده، کومې ستونځي نه لري).

دوه - داوس د دې نور نومځاینیوو سره ليکو:

ادوه - (له ما، له مور، له تا، له تاسو....) (څخه، سره، کره...)

۲ دوه - (په ما، په مور، په تا، په تاسو،...) کي

۳ دوه - (پرما، پرتا، پر هغوي....) (باندي، پوري(۱))

۴ دوه - (تر ما، تر تا، تر هغوي،....) پوري (۱)

۵ دوه - (وتا، وما، وهجه،...) ته (۲)

.....

د حالتونو څېرنيپاى

په پورته ليکنه (۱) کي دا ويى، پوري، دوه بېلابلي پوهېندي لري: دا د تر تا پوري کي دا، پوري، پوله په ګونه کوي او دا بل، پور، د یو څه پوري، چي یو څه نښتي وي، لکه د ما په کاليو پوري ختی وټپل شوي.

په (۲) کي، و، و پښتنو ته يا و ځنبي پښتنو ته داسي نابلده برېبني، خو ګومان مي دی په ګندهاري وېبنو کي شته، خو همداسي دی.

اوسي یې لبر روښانونه.

په پورته ليکنه کي له، په، پر، تر، و او ... تول د ارونده حالتونو مورفېمونه دی، چي یواحی د نومخاینیوو سره د ارونده پسېخاینیوی لپاره موخه ور او ارونده پوهېندي لري.

دا داسي ده، چي هر یو له دی مورفېمونو یو تاکلي يا خو تاکلي پسېخاینیوی لري او په خت هر یو پسېخاینیوی یو تاکلي ارونده د حالتونو مورفېم لري.

لبر روښانونه: یو حالتورفېم کېدى شي خو پسېخاینیوی ولري، خو هر پسېخاینیوی، تېك یو د پسېخاینیوو حالتورفېم لري.

د یوی پربکړي لپاره: په پورته کي ګورو، چي دا له، په، تر، پر ... د حالتونو مورفېمونه دی او یواحی او یواحی په، **دوه - کي** د ارونده حالتونو سره رأهي، **حالتورفېم سره، راته بنکلې نومونه برېبني.** و به ليکم، چي بنکلې نومونه ده او همداسي ده.

دوه - یواحی او یواحی یوه شمېر پوهنیزه کلمه ده، چي داسي ور څخه پوهېرو: حالتورفېم سره ارونده حالت پسېخاینیوی او یوه ارونده حالت پسېخاینیوی لپاره تېک یو ارونده مورفېم شته يا تنظيم شوی، چي بل هر دول راورنه یې ناسمه ده.

په پوره پام: دا مو د ټولو ناسمونوو مخه نيسې، لکه ټرټولو.. تر منځ، تر څنګه، چي پوري ورسره نه وي او نور.

لند: له دی داسي پوهېرو، چي دا مورفېمونه که حالت مورفېمونه یې و بولو بنه به وي- په بل ځای يا له نا ارونده نورو پسېخاینیوو سره راشې، نو هرو مرو به ناسم وي.

داسي لبر د الماني سره پرتله کونه:

په الماني ژبه کي د هر حالت لپاره ځانګري نومځاینيوی شته. لکه

ich, mein, mir, mich

خو په پښتو کي مور د دي بدلونونو لپاره اړونده مورفېمونه لرو، چې هر یو یې خپله ځانګري روښانوندنه لري.

پاڼي يادونه: الف- ، د ، د خاوندوالي حالت مورفېم دي.
ب - ، له ، په ، پر ، تر ، و ، ... د (اړونده پسپخاینيو) د پسپخاینيوی حالت مورفېمونه
دي او له دې څخه بله دنده نه لري او بله هر ډول کارونه یې ناسمه ده.

هيله ده، چې له دې سره به مو د پښتو ڙبلارېزو ستونڅوبيو لپاره یوه بشه روښانونه ګرانو
لوستونکو ته وړاندی ګړي وي.

که دا ليکنه درته د یوه پښتو ډاکټر ليکنه نه برښني او له دې سره به یې ارزشت درته کم
وبرښني (سمه خو ده) نو ګړي چې و ماته د ما د تولو پښتو ليکنو په چوپر کي او په
ځانګري توګه د حالتونو مېندني، چې د پښتو پهڙېپ، هنه کي یوه غوره مېندنه ده یوه د
پښتو دوکتورا هم راکړي. باور وکړي، چې د پښتو په تاریخ کي دومره کار او سم کار و
پښتو ته شوی دی. ګوري، چې ليکني مې په رېښتیا ځانګري دي. ما د پښتو دوه ګرامونه
ليکلې، په پښتو کي نا سم رانباسل شوي ويونه او نوري ليکني.

هېښېښېلله ده، چې ځانپالنه یې ونه بولي، زه هر کار چې کوم، هغه د ما د ځان لپاره دي،
چې ځان روغ وساتم او دا دنده یې له سره ګړي. خپل کار په چا نه خرڅوم او نه په چا کوم
احسان اچوم، خو له تاسو سره یې ګډونه اړينه بولم، ګومان مې دی، چې و چا ته به په دې
کي زيان هم نه وي، چې دا به بیا ناروا کار وي.

دا زه چې وړاندیز کوم، هرو مرو یوه ساده خبره نه ده. دې باوري ګډو لپاره ګډي شي
يو د پښتو پوهانو، د نورو پوهنو کسان او همداسي د علومو اکادمي له خوا څخه یو
کنفرانس ترتیب شي، چې په هغه کي زه د خپل ليکلې وړاندیز سمون او اړینوالي روښانه
کرم، دا راته هرو مرو برښني.

د دي حالتونو په څېرلو کي مې د نور په څنګ کي ډېر کلونه کار ګړي، چې هغه په برښنا
كتابتونو کي هم شته - ketabton.com - او د اړتیاپه وخت کي یې زه ورلپرلی هم شم.

د حالتونو څېرپای

که تاسو په هکله د مالیکنی و ګوری، نو درته روښانه به شي، چي ما و دي لار ته د رارسېدو لپاره څومره ستونځي ګاللي دي، خو لاس ته راوري نه يې پوره روښانه ده، چي پوره ورته خوبن يم.

د فوق العاده ډاکټري راکړي غوبنتنليک!

په پښتو د ما د ستری او بي بدiele بریالي څېرنې په هکله د دي کار لپاره د فوق العاده ډاکټري راکړي هيله!

د کابل پوهنتون د پښتو پوهنځي و درنو پوهاندانو او تولو استادانو ته په درناوي!

لکه چي ګوری، ما په دي اخرو نېردي اولس ګلونو کي د پښتو په څېرنه کي زيات کار کړي او ډېر اثار يا لیکنې مې خوري کري، چي دا تولی د پښتو تاریخ په اوږدو کي لومړنۍ او یواخنۍ پوهنیز کار دي، د ژبې له لاري به دا هم ووایم، چي لیکنې مې رېښتنيا هم پښتو او ځانګړي دي.

په دي تولو لیکنو کي هغه ستر کار دا دي، چي ما د څېرنو په بنسټ ماته دا بريا هم په برخه شوي، ومومم، چي پښتو هم په خورا روښانه او پوهنوره توګه څلور حالتونه لري، چي له دي سره مو له یوې خوا څخه د ژبې ستونځي له منځه ئي او له بلې خوا دا د ژبې د ژبلاړ او ژبېنه هغه غوره برخه او پوهنیزه بدایې ده، چي نوره هم پوره کېږي.

دا د یوه مسلک په پوهنیزه څېرنه کي یو ډېر ستر کار دي، چي باید د پوهانو له خوا يې ستایینه او پېرزویینه وشي او هغه د یوې فوق العاده ډاکټري ورکړه ده.

دا هيله مې د ځان لپاره نه ده، دامي د کار د لاس ته راوري نېردي له المه ده، چي وڅلې ژبې ته په درښتوګورو او نور پښتنه ژبېنه وال هم مېنه ورسه پیدا کري. که چېږي د ما غوبنتنه نا سمه او ناروا وه، نو هغه په ډېر و ستونځو ولاس ته راوري د شمېرپوهنې ډاکټري دي راخخه و اخستل شي او په مطبوعاتو کي دي هم په پراخه توګه د ماغندنه وشي.

ستاسو ماخان او په هر صورت بریالي اوسي.

Smakhan1946@gmail.com

د داکتر ماخان میری شينواري كتابونو ته کتنه

د داکتر ماخان شينواري پوهنیز کارونه، حانگري دي، دا په دي مانا چي د نورو پښتو لیکنو سره د پښتو ژبې له مخي پوره توپير لري او سوچي بوچي نوي دي. په لاندي دول:

۱ – داکتر شينواري نبردي څلوبښت كتابونه د شمېرپوهني ریښه کي په پښتو کري، دا په دي مانا، چي د عربي ويونو په ځائي يا يې نوره هم بنه د مسلکي نومونو اندول پښتو ويونه لیکلې. (دا اندول نومونه په پښتو کي شته، جوړ شوي نه دي)

۲ – په درې كتابونو کي يې فزيک هم په پښتو لیکلې، دا په دي مانا، چي پوهنیز او مسلکي ويونه په پښتو دي، چي دا هم د پښتو ژبې له پاره لوړۍ څل دي.

۳ – دوه كتابونه د ژبې په هکله، چي هلته هم د نورو ليکوالانو د لیکنو د سمون سره سر او کار لري ، چي نومورى په کي تراوشه ځانله دي، لکه په دي نورو لیکنو کي هم. ملامتي به د نوموري وي، خوايي، چي کرنې يې د ژبلاړ سره سمې او سم اندېزې دي.

که ژبسمون، چي بیا هم دېر غزېدلۍ او چاپ ته چمنو دي، هغه ويونه د څېل شوي، چي ناسم ژبې ته را ننbasل شوي.

۴-دوه كتابونه ۱ – پښتو ژبلاړ د بنوونځي لپاره به په لند وخت کي خوره او

۴ – د ژبې په چوپر کي به هم لنډو ورڅو کي ستاسو لوستلو ته وړاندي شي.

زما زياتي لیکنې له پخوا په تول افغان او اوس همداسي هغه زيات يې د تاند په خپرونه او د دعوت خپرونه کي خواره شوي او نور هم دا کار پسي روان دي.

او كتابونه په كتابتون.کوم کي خورېږي، چي هلته يې بیا د كتاب په بنې لوستلى شي.

۴ – دا اوس پنځه او يا بشپړ كتابونه نور د ژبې اړوند ، یو د سیاست، او یو د غوره خبرو كتابونه خپرونى ته چمو دي. (د اوکتوبر اوام ۲۰۲۲)

د داکتر ماخام مېزې شېنواري لېکنى او ژبارى

د ډاکټر ماخان شینواری چاپ او ناچاپ لیکنی، چې هغه زیاته برخه یې له
څخه خواره شوی: ketabton.com

:(Vienna (Austria 1988

لومری:

topological Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact .H.K
Page 117 – 122 ; general algebra 6 algebra : contributions to

: (Vienna (Austria 1987

دویچ:

لومړی- Diss . Uni . Wien . Algebren

دومین Aproximation by Polynome in universal Interpolation-
the University of Vienna/Austria Dissertation at ,Algebras

لادی د شمیرپوهني پښتوول کتابونه په المان کې د ، افغانستان کلتوري ودي تولنه، له
خوا چاپ شوي دي
:(Bonn (Germany 2000

دریم: د شمیرپوهنی ستر کتاب : د شمیرپوهنی برسریه د انجری، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسی د بنونکو او زده کونونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کي چاپ او دا نوي ليکنه به يې ځنو ځایونو غزپدلي او ځني ځایونه تري لري شوي دي) :
(Bonn (Germany 2003)

څلورم: Ҳمکچپوهنه (هندسه) ، په سلو، زرو کې شميرنه، د ګټې – او ګټې د ګټې
شميرنه ، د اختمالوالي شميرنه کتاب د بنوونځي تولی اړتیاوی پوره کوي
:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنستونه دي) (ketabton:com) ته پورته شوی

:(Bonn (Germany 2003)

شپرم: د شمیرپوهنى انگرېزى - پښتو دکشنري. (ketabton:com) ته پورته شوي)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنى الماني - پښتو- او پښتو الماني دکشنري (ketabton:com) ته پورته
شوي)

dictionary German/ Pashto and Pashto/German Mathematical
:(Bonn (Germany 2003

اتم: د فرنخيال برابرون (دا کتاب په دي څانګه کي یو پيل دى، ساده لیکل شوي) (ketabton:com
ته پورته شوي)

equation Translation; An Introduction Differential
Formulas Mathematical
:(Bonn (Germany): 2003) Bonn

نهم: د شمیرپوهنى فرمولونو ټولګه
Formulas Mathematical
:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربی په پښتو

:(Bonn (Germany 1997

يوولسم: د افغانستان په هکله سڀني خبرې: په المان کي

، د افغانستان روغي او بیا ابادولو ټولنه، له خو

يادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه داکتر ماخان شينواري د ، د افغانستان روغي او بیا ابادولو
ټولنه، له خوا دري سياسي مجلې هم را وستلي.

ژبارې او نوري ليکني:

: (*Brinkmann. (From Brinkmann.du.de .Prof*

د حالتونو څېړنپاڼي

لاندي د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژبارل شوي دي. دا کتابونه د بنوونئي له پاره او همداسي د کانکور ازمویښي له پاره ګټور دي.

دولسم - شميرپوهنه د بنوونئي لپاره لوړۍ توک (ketabton:com) ته پورته شوي

دیارلسم - شميرپوهنه د بنوونئي لپاره دویم توک (ketabton:com) ته پورته شوي

څوارلسم - شميرپوهنه د بنوونئي لپاره دریم توک (ketabton:com) ته پورته شوي

پنځلسم - د احتمالوالي شميرنه د بنوونئي لپاره (ketabton:com) ته پورته شوي

شپارسم - احصایه یا ستاتیستیک دبنوونئي لپاره (ketabton:com) ته پورته شوي

لاندي کتابونه د شټوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شټوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژبارل شوي.

اولسم - اناлизى ۱ (ketabton:com) ته پورته شوي

اولسم - اناлизى ۲ (ketabton:com) ته پورته شوي

نولسم - کربنیز الجبر (ketabton:com) ته پورته شوي

شلم - د شميرپوهنى بنستونه (ketabton:com) ته پورته شوي

يوېشتمن - د فرمولونو تولګه (ketabton:com) ته پورته شوي

دوه ويشتمن - فنكشنل اناлиз (ketabton:com) ته پورته شوي

دروېشتمن - وکتور شميرنه (ketabton:com) ته پورته شوي

نوري ژباري

څلروېشتمن - له www/grundstudium.info/linearealgebra. څخه:کربنیز الجبر (ketabton:com) ته پورته شوي

پنځوېشتمن - Georg Gutenbrunner ګنوپوهنه يا د اعدادو تیوري (ketabton:com) ته پورته شوي

زما لیکنی
:(Germany) Bonn

شپړو یشتمن - د شمیرپوهني ستر کتاب دویم چاپ لوړۍ برخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهني برخې برسيره د انځري، فزيک او اقتصاد لپاره ، همداسي د بنوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دي. په کتاب کي د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلي (ketabton:com)

اوه ويشتمن - د شمیرپوهني ستر کتاب دویمه برخه (ketabton:com)

اته ويشتمن - Ҳمکچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton:com)

(پورته شوي)

نه ويشتمن - الجبر بنستونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton:com)

دېرشم - ډېرى پوهنه يا سټ تیوري (ketabton:com)

يو دېرشم - د شمیرپوهني سم انډ (منطق رياضي) (ketabton:com)

دوه دېرشم - د ډو خو شمیرپوهانو ژوندليک (ketabton:com)

درې دېرشم - د شمیرپوهني ګډي وډي لیکنی

څلور دېرشم - داهم ژباره ده، خو لیکونکي یې متآسفانه راخخه نابلد شوي: د مشتق او انتیگرال شمیرنو ته تمرينونه او اوبيونې يا حلونه یې (ketabton:com)

پنځه دېرشم - د شمیرپوهني انگریزې پښتو او عربې + درې ډکشنري

شپړ دېرشم - د شمیرپوهني پښتو انگریزې ډکشنري (ketabton:com)

اوه دېرشم - د شمیرپوهني پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو ویبونو په پښتو روښانه ونه (ketabton:com)

اته دېرشم - د زړه له کومې (دا هغه لیکنې دې، چې څنې یې په نږیول جالونو کې خپري شوي دې).

نه دېرشم - د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزيرې.

د حالتونو څېرپای

څلوبېنتم - د شټوتكارت پوهنتون لکچرنویونو څخه ، چي د شټوتكارت پوهنتون ن ج څخه
څپريوري: د ګروپونو تيوري (ketabton:com) ته پورته شوي

- د بنوونځي لپاره فزيک د برينكمن ليکنه

له پنځم ټولکي څخه تر اووم ټولکي پوري ژبارل شوي (دا چي زما دويم مسلک فزيک
دي، دا ليکني ژبارم. دا هم د دي ليکوال یوه ډېره بنه ليکنه ده، چي د شميرپوهني په
څير. دلته هم زيات تمرينونه د حل يا اوبيونې سره په کي راغلي او ماته زيات ګټور
برېشي) او دالاندي د برينکن څخه راژبارلي

يوڅلوبېنتم - فزيک لومرۍ برخه (ketabton:com ته پورته شوي)

دوه څلوبېنتم - فزيک دويمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا كتاب. (ketabton:com ته
پورته شوي)

درېڅلوبېنتم - د پوهني وزارت له خوا چاپ د بنوونځي شميرپوهني کتابونو ته کتنه. دي
كتاب کي د دېښونځي کتابونو د هر كتاب یوې برخې ناسمونوونو ته گوته نیول شوي او
ناسمونوونه بیا سم شوي هم دي. (ketabton:com ته پورته شوي)

څلورڅلوبېنتم - د فزيک کوچني ويونو دکشنري (ketabton:com ته پورته شوي)

پنځه څلوبېنتم - پرېپوزېشن يا اړيكويونه. (ketabton.com ته پورته شوي)

شپرڅلوبېنتم = ژبسمون(پښتو کي ناسم راننوتي ويونه، چي سم شوي دي) (ketabton.com
ته پورته شوي)

اوه څلوبېنتم - پښتو ژبلار يا ګرامر ۲۰۲۰ همدا كتاب (ketabton.com ته پورته
شوي)

اته څلوبېنتم - ژبسمون (که غواړي دويم غزېدلې ليکنه) : له پخوانې ليکني څخه نوي
شوي او پوره غزېدلې (ketabton.com ته پورته شوي).

تازه ليکلې خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله ليکنو په توګه له درې
کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کي د دعوت او همداسي د نورو د ج څخه خوریري
او خواره شوي دي. په دي كتاب کي د پښتو ناسم ننوتې ويونه څېرل شوي ناسمونوونو ته

گوته نیول شوي او په دلایلو روښانه بشوي، چي ژبمینوالو له پاره هېي لوسته او گوتنيونه
ارېينه ده.

ننه څلوبېنتم - د اسي څه له فلسفې ketabton.com (۲۰۲۰) ته پورته شوي)

پنځوسم - ژبي مری او نوري ليکنې ketabton.com (۲۰۲۰) ته پورته شوي)

دا اوس خورني ته چمتو: هيله ده چي کتابتون.كوم (ketabton.com) ته پورته شوي) کي
بي وکتلی شوي

يو پنځوسم- پښتو ژبلار د بنوونځي لپاره. همدا کتاب

دوه پنځوسم- هر څه د ژبي په چوپر کي.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبي په چوپر کي.

در بېنځوسم- د نړۍ هوښيار تیاوي.

څلور پنځوسم - د جبران خليل غوره خبرې .

پنځه پنځوسم- تولیز سم انډ همدا کتاب .

شپږ پنسوسم: غوره ويناوي. دويمه برخه. (همدا).

اوه پنځوسم: د حالتونو څېرنپای (همدا کتاب)

د داکتر ماخان میرنې شينواري ژوند ته يوه لنده کتنه

نوم: ماخان (په لومړي څل يې نوم ،‘میرنې’، وو. د رحماباډا لیسه کي نومليکلو وروسته په ماخان باندي بدل شو)

د کورنۍ نوم : شينواري

د پلار نوم: اروابناد نورالرحمان

د مور نوم: اروابناده پستو بي بي

د نیکه نوم: اروابناد حسن خان

د نیما نوم: اروابناده صبره بي بي

د زپرېدو کال: داکتر ماخان شينواري د ۱۹۴۶ ز ک د سپتember په ۱۵ نېټه زېړېدلی دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نېټه يې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ۵ کلونو منځ کي باید وي، خو تره مې وايې ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زپرېدو ئاي: ننګرهار د شينوارو د هسکي مېني ولسولي په مورګي کلې کي زېړېدلی.

د مورګي غارخلي کلې کي د لمنځتون استادانو څخه له قرانکريم تر پنجكتاب، خلاصه، مونيه، گلستان پوري، چې دا مو بیا په بنوونځي هم لوستل، لوستلي، خو بي له دي چې پوره پري پوه شي.

کليوالي بنونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پوري د هسکي مېني مورګي لومړني بنونځي، چې دي يې هم د لومړنيو زدکوونکو له دلي څخه وو.

د رحمان بابا لېسه: له لومړي او بیا له دريم تر ۱۲ تولګي پوري له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پوري.

دی در حمان بابا لیسه کی له دریم تر ۱۲ تولگی پوري د خپل تولگی اولنمره پاتی شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنخی په همدي کال کي
۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر میاشت د بنوونخی برس له لاري اتریش ويانا ته تگ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پوري ويانا اړوند مودلينګ کي د الماني يا بشه يې اتریشي ژبې او د ديارلسن تولگی لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وينا پوهنتون کي نومليکنه، چې د پوره زياتو ستونخو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کي د ډاکتری په اخستلو بریالي شو(دا نو پوره ستونخی دې).

له ۱۹۸۷هه ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دبانديو چارو وزارت کي مامور.

د ۱۹۸۸ د مارچ لوړۍ نېټي څخه تر ۱۹۹۲ جون پوري په بون جرمني کي د افغانستان جمهوریت سفارت کي د سفير دندی د شارژد افیر(صفر نه وو) د نوم لاندی.

له هغې وروسته په جرمني کي سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پوري د کابل علومو اکادمي د پیداپښتي پوهنو څانګه کي دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پوري د رياضي څانګه کي د پوهني وزارت درسي نصاب کي دنده.

ماخان شينواري بي کاره نه دی او لړو تر لړه له ۱۹۹۷ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژبارې دنده په غاره اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولي پوري تازه وساتي.

ماخان ميري په ۱۹۷۲ کي له لري د ميرمن بناپيرى سره واده شوي، چي د
واده خبر ورته اتریش ويانا ته ورغلې.

ده د ميرمن بناپيرى سره په ۱۹۶۳ ز کي کوزده کړي وه.

دوېي ته لوې څښتن په اتریش ويانا کي د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچیان
وبخښل، چي څانګه او اباسین نوميري. څانګه په المان کي د پوهنتون علمي
همکاره وه او د حقوقو ډاکټره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي
لوستلي.

ډاکټر شينواري ته د پوهنیزو هلو څلوا له امله ستاینلیکونه:

۱ – د افغانستان ټکنولوژي و دی ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان ټکنولوژي ټولنه کولن میشنیش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library